

ZAŠTITNA ARHEOLOŠKA ISTRAŽIVANJA FRANJEVAČKOG SAMOSTANA U KOPRIVNICI KOPRIVNICA FRANCISCAN MONASTERY PROTECTIVE ARCHEOLOGICAL EXCAVATIONS

Robert Čimin

Muzej grada Koprivnice

Trg dr. Leandera Brozovića 1

HR-48000 Koprivnica

Primljeno / Received: 11. 3. 2010.

Prihvaćeno / Accepted: 29. 5. 2010.

Rad ima dvije pozitivne recenzije

Izvorni znanstveni rad

Original scientific paper

UDK/UDC 904 (497.5 Koprivnica) 653

SAŽETAK

Istraživanja u koprivničkom samostanu iz više razloga pokazuju nesumnjivu sličnost s arheološkim istraživanjima franjevačkog samostana u Osijeku. Ponajprije je, također riječ o istoj vjerskoj zajednici, ali i o istom vremenu (od 2. polovine 17. do sredine 18.st.), a i istraživanja su u oba slučaja bila zaštitnog karaktera. Potom, i tamo je pronađena velika količina dobro očuvanog pokretnog arheološkog materijala, vrlo sličnih keramičkih i staklenih oblika. Naposljetku treba reći da je i tamo najveći broj bolje očuvanih nalaza (poglavito staklenog posuđa) pronađeno u kanalizacijskom sustavu i bunaru, kao što je bio slučaj i u koprivničkom samostanu, gdje je većina tih nalaza pronađena unutar četvrtaste kamene konstrukcije definirane kao sanitarni čvor, odnosno septička jama.

Ključne riječi: franjevci, samostan, arheologija, novi vijek, pokretni nalazi

Key words: Franciscans, monastery, archeology, Modern Era, movable artifacts

Sve do 2009.g. na području srednjovjekovne gradske tvrđave u Koprivnici, nisu provedena ozbiljna arheološka istraživanja¹ pa su sukladno tomu saznanja o njenom dugotrajnom životu svedena tek na povijesne izvore. Pretpostavlja se da je grad (varoš, trgovište) možda nastao već u 12. ili, što je vjerojatnije, u 13.st. Sa sigurnošću možemo reći da je godine 1356. Koprivnica dobila status slobodnog kraljevskog grada,² premda je u praksi njegove povlastice vjerojatno imala već i ranije. Tijekom sljedećih nekoliko stoljeća uslijed osmanske opasnosti grad je živio vrlo burno i

¹ Moguće je izdvojiti samo kratkotrajna istraživanja ispred i unutar zgrade stare Oružane iz 2002.g. (KULENOVIĆ Igor: Arheološka istraživanja na lokalitetu Oružana u Koprivnici. *Podravina* Vol.1 br. 2. Koprivnica 2002. 153-164), a u nekoliko je navrata obavljen i arheološki nadzor u užem gradskom središtu, npr. kod kuće Malančec 1997.g. (ČIMIN Robert: Slučajni arheološki nalazi kod kuće Malančec iz 1997. *Podravski zbornik* 35/2009. Koprivnica 2009. 351-357) ili unutar pomoćne zgrade Muzeja 1998.g. (MARKOVIĆ Zorko - Novi srednjovjekovni nalazi s područja koprivničke utvrde. *Muzejski vjesnik - glasilo Muzeja sjeverozapadne Hrvatske* 21/22 - 1989/99. Varaždin 2000. 35-37).

² Zadnjih nekoliko godina taj se događaj obilježava Renesansnim festivalom u organizaciji Turističke zajednice grada Koprivnice, upravo na jednim vidljivim ostatcima koprivničke tvrđave.

nemirno te je razmjerno vremenu mijenjao tlocrtni oblik.³ Postupnim prestankom turske opasnosti tijekom 2. polovine 17.st. nastaje vrijeme mira i manjih građevnih intervencija unutar tvrđave.

Arheološka struka vrlo često povijesne izvore uzima s velikim oprezom, jer se u mnogim slučajevima arheološkim istraživanjima otkriva da i nije sve baš onako kako je negdje zapisano i navedeno, odnosno da je zbog ovog ili onog razloga dolazilo do pogrešnih ili nepotpunih navoda. Tako nam je do danas poznato više tlocrtnih planova koprivničke tvrđave i prijedloga osuvremenjivanja,⁴ ali se danas vrlo teško pojedine razvojne građevne faze mogu vidjeti u samom prostoru, odnosno materijalno potkrijepljenih saznanja najčešće nema. Već u vrijeme kasnog baroka Koprivnica polako mijenja svoj izgled, a drugoj polovini 19.st. ruše se i gradski bedemi pa samim tim koprivnička tvrđava polako nestaje s vidjela. Sukladno tomu, do danas je preostalo tek nekoliko naznaka nekadašnjeg velikog arhitektonskog zdanja, pri čemu je najočuvaniji ostao jugoistočni dio tvrđave (»bašča«) s južnim i istočnim revelinom, a manje nepravilnosti u terenu današnjeg gradskog parka tek ukazuju na njen prostorni raster.

Arheološka istraživanja, usporedno s povijesnim i arhivskim, mogu uvelike pripomoći u približavanju i poznavanju povijesti grada, pa bi i ovaj rad također trebalo gledati kao pomak u tom pravcu. Hvalevrijedan primjer o svijesti očuvanja kulturne baštine i suradnje arheologa i investitora pokazao se u slučaju Franjevačkog samostana u Koprivnici. Naime, Hrvatska franjevačka provincija i koprivnički samostan naumili su vratiti približno izvorni oblik samostana s kraja 17. st. tako da se novo južno krilo donekle prostorno preklapilo s nekadašnjim pa su sukladno tome zatražena zaštitna arheološka istraživanja.⁵ Poznato je kako su crkva Sv. Antuna Padovanskog te prizemlja istočnog i južnog samostanskog krila građeni od 1675. do 1685.g., a do 1729./1730.g. dogradili su se i prvi katovi krila. Zbog poremećene statike temelja južnog krila, uzrokovane rušenjem južnog dijela bedema koprivničke tvrđave, čitavo je krilo srušeno 1923.g. te dozidana nova zgrada stambene namjene zapadno od crkve. Upravo su ostatci dviju podrumskih prostorija srušenog krila pronađeni tijekom istraživanja.

KRATKA POVIJEST FRANJEVACA U KOPRIVNICI⁶

- Ivan Valent, Robert Čimin

Prvi dolazak franjevaca u Koprivnicu zbiva se krajem 13.st. (1290) u vrijeme bana Slavonije Henrika Gisinga. Svjedočanstva o tome pronalaze se u tri dokumenta: Dodatak Pazmanijeve sinode, zapis Đure Ratkaja (*Memoria Regum et Banorum, Regnorum Dalmatiae, Croatiae et Scavoniae*) te popisu redosljeda provincijala ugarske Marijanske provincije. O ranim godinama boravka franjevačke zajednice u Koprivnici nema opširnijih podataka, navodi se samo kako su uz župnu crkvu Blažene Djevice Marije sagradili i samostan koji je po običaju Reda nosio ime crkve

³ KRUIHEK Milan: Tvrđava u Koprivnici - povijesni i tipološki razvoj. U: REBERSKY Ivanka ur.: *Koprivnica - grad i spomenici*. Zagreb 1986. 24-31.

⁴ SLUKAN-ALTIĆ Mirela: *Povijesni atlas gradova: Koprivnica*. Zagreb 2005.

⁵ Tijekom petnaestak radnih dana (29.07. do 20.08. 2009.) konzervatorski nadzor vršio je Konzervatorski odjel Ministarstva kulture RH u Bjelovaru (Milan Pezelj, Krešimir Karlo), a arheološka istraživanja proveo je Muzej grada Koprivnice (Robert Čimin) na kojima su sudjelovali i studenti arheologije Ivan Valent, Edina Balić i Josip Jagić.

⁶ U dva navrata franjevac Paškal Cvekan detaljno je obradio povijest franjevaca u Koprivnici tako da će se ovdje donijeti samo kratak pregled najvažnijih događaja vezanih uz njihovu zajednicu. CVEKAN Paškal: *Tristo godina samostana i crkve u Koprivnici 1675.-1975.* Koprivnica 1975. i CVEKAN Paškal: *Koprivnica i Franjevci*. Koprivnica 1989.

Položaj crkve i samostanskog krila unutar koprivničke tvrđave (izvor: PLANIĆ-LONČARIĆ 1986, 93).

Početak strojnog iskopa temelja
- »Švenda građenje d.o.o.«,
Koprivnica, 29.07.2009.
(foto: R. Čimin).

1292.g.⁷ Godine 1321. Gradi se nova crkva, a franjevci su na tom mjestu boravili do 1559.g. kada su pod teškim okolnostima bili prisiljeni napustiti Koprivnicu. Naime, te je godine koprivnička utvrda zajedno sa samostanom stradala u požaru te je vjerojatno to razlog napuštanja Koprivnice,⁸ a kao druga mogućnost napuštanja Koprivnice kod nekih se autora navodi strah od turskih prodora i njihova pustošenja.⁹

Povratak franjevaca u Koprivnicu događa se već početkom 17.st. kada provincijal opat Franjo Drašković u koprivnicu šalje opata Pavla Pribojevića kako bi ponovno zaposjeo franjevački samostan.¹⁰ No, ovaj u tome ne uspijeva te tada započinju dugotrajne i bezuspješne borbe franjevaca za povratak prava na svoj stari samostan.

Franjevci u Hrvatskoj to vrijeme okreću unutarnju politiku i novi razvojni put osnivanjem samostalne franjevačke Kustodije Sv. Ladislava kralja 1655.g. Upravo je dotična slavonska kustodija pomogla oko trećeg dolaska franjevaca u Koprivnicu, a treba spomenuti kako su isto u jednom trenutku tražili čak i krajišnici cijele koprivničke krajine, kao i zagrebački biskup te građani Koprivnice. Stoga se, na skupštini kustodije 14.I.1657.g., donosi odluka o njihovu povratku, iako im se pravo na to još uvijek spori. Jedini uvjet je izgradnja novog samostana na drugom mjestu. Ubrzo potom od Katarine Kukel, udovice vicekapetana koprivničke tvrđave, na dar dobivaju posjed uz opkop tvrđave s južne strane. Na tom mjestu grade drvenu nastambu s osam sobica, a kasniji zapis iz 1659.g. svjedoči o kupovini pokrajnje kuće s okućnicom. Godina 1675. može se uzeti kao početni datum izgradnje novog zidanog samostana i samostanske crkve posvećene Sv. Antunu Padovanskom, tako da su do 1685.g. podignuta prizemlja istočnog i južnog krila, a 1729/1730.g. podignuti su i katovi s krovštem.¹¹

Jači potres 1778.g. znatno oštećuje zdanje, a tijekom obnove oko 1820.g. nestaje dio vrijednog baroknog inventara. Samostan je stradao u još jednom potresu 1880.g., poremetivši statiku čita-

⁷ Crkva sa samostanom stajala je na mjestu na kojem se danas nalazi župna crkva i dvor Sv. Nikole. CVEKAN 1989, 55, 60; SABOLOVIĆ-KRAJINA Dijana: Vjerske zajednice i vjeroispovijesti na koprivničkom području. *Podravski zbornik* 17. Koprivnica 1991. 156; ĐURIĆ Tomislav, FELETAR Dragutin: *Stari gradovi, dvorci i crkve sjeverozapadne Hrvatske*. Četvrto dopunjeno izdanje. Koprivnica 1992. 190.

⁸ CVEKAN 1975, 6; CVEKAN 1989, 64; SABOLOVIĆ-KRAJINA 1991, 156.

⁹ PETRIĆ Hrvoje: *Koprivnica u 17. stoljeću*. Samobor 2005. 235.

¹⁰ CVEKAN 1975, 7; CVEKAN 1989, 65.

¹¹ CVEKAN 1975, 12-13; CVEKAN 1989, 74-76; PETRIĆ 2005, 239-240; SLUKAN ALTIĆ 2005, 69.

vog samostanskog kompleksa. Kako su još po dolasku na ovu lokaciju franjevci prihvatili uvjet da su u slučaju rušenja koprivničke tvrđave spremni rušiti i svoj dom, tako su upravo to bili primorani i učiniti početkom 20.st. Uklanjanjem južnih dijelova gradskih bedema početkom 20.st. i višegodišnja nebriga o lošem stanju samostana dovela je do opasnosti od urušavanja njegovih dijelova. Budući da samostan nije imao dovoljno sredstava kako bi izvršili potrebne popravke i sanacije, južno krilo srušeno je u potpunosti, a istočno djelomično popravljeno i osposobljeno za stanovanje početkom 1923.g. Naredne godine počinje se graditi novo zapadno krilo.¹²

NEPOKRETNI NALAZI SAMOSTANA

- Ivan Valent, Robert Čimin

Tijekom istraživanja franjevačkog samostana u Koprivnici istraženi su dijelovi dviju podrumskih prostorija južnog samostanskog krila. Nažalost, zbog gabarita istražnog prostora i vremenskog roka nisu cijelovito istražene tako da preostali dijelovi krila prema istoku istraživanjima nisu obuhvaćeni. Dvije podrumске prostorije definirane su kao istočna i zapadna prostorija, međusobno povezane komunikacijskim prolazima. Navedene su prostorije istražene do otprilike jednog metra dubine, a pronađeno je više zidova, stupova i objekata koji svjedoče o upotrebi i pregradnjama samog prostora tijekom njegova korištenja.

Istočna prostorija

Istočna prostorija površinom je veća od zapadne, a pronađena su dva obodna (SJ12 i SJ 35) i jedan razdjelni zid (SJ 4). Kao glavno pitanje nameće se način na koji je bio konstruiran strop. Pronađena su dva stupa četvrtasta tlocrta (SJ 10 i SJ 11) i jedan polustup (SJ 21). Stupovi su širine 1,4 m, istraženi su u gornjem dijelu u visini od 1 m, a ne posjeduju nikakve arhitektonske elemente koji bi mogli upotuniti sliku o tome kako je svođena ta podrumska prostorija. Uz sjeverni zid (SJ 35) prostorije nalazi se priljubljen polustup SJ 21 (istražen u visini od 0,5 m), u nastavku i vjerojatnoj korelaciji sa stupovima SJ 10 i SJ 11. Ni on, kao i stupovi, nije očuvan u potpunoj visini jer je uništen gradnjom betonskog pločnika kod dvorišnog ulaza u samostan.

Prostor istočno od tih stupova dvostruko je veći od onog između njih i razdjelnog zida SJ 4. Niti na tom zidu nisu pronađeni tragovi ikakvih arhitektonskih elemenata pa se stoga kao jedina mogućnost svođenja prostorije nameće konstrukcija od drvenih grednika, odnosno strop je vjerojatno bio građen od drvne građe.¹³ Treba spomenuti kako je na taj način građen i strop prvog kata obiju krila, a u prilog tome mogla bi ići i masivna drvena greda SJ 72 pronađena kod temeljne stope zida SJ 4 u južnom dijelu iskopa.

Dakako da je prostorija tijekom gotovo 250-godišnjeg života pretrpjela određene preinake, pregradnje i intervencije, što se najbolje ogleda u sjevernom zidu SJ 35. Uviđa se nekoliko faza gradnje. Vidljivo je kako je komunikacijski prolaz, odnosno nadvojni luk SJ 20 uklopljen u zid naknadno, a preinaka se ticala reorganizacije ili prenamjene samih podrumskih prostorija. Mali zid SJ 14 nastao je vjerojatno tijekom pregradnje samostana koja se desila nakon što je istraživano krilo srušeno kako bi se učvrstio južni zid postojećeg krila. Pored tog prolaza, u sklopu zida SJ 35 u istočnom dijelu pronađen je još jedan prolaz koji je vodio u istu ili moguće u drugu podrumsku prostoriju. Ovaj se prolaz ističe time što je nadvijen polukružnim nadvojnim lukom građenim

¹² CVEKAN 1975, 14-15; CVEKAN 1989, 78-84; ĐURIĆ, FELETAR 1992, 190-191; SLUKAN ALTIĆ 2005, 70.

¹³ Međutim, kako ostale podrumске prostorije samostana imaju svodove od opeke, ne smijemo u potpunosti odbaciti mogućnost da je tako bilo i u ovoj, premda za to nema arhitektonskih potkrijeпа.

Pogled na samostanski sklop početkom 20.st. (izvor: Muzej grada Koprivnice).

od nepravilno slagane opeke i kamena. Kamen je nepravilna oblika i istak se doima dosta rustičan u usporedbi s istakom nadvojnog luka SJ 13. Odnos zidova SJ 35 i SJ 87 govori da se u određenom trenutku dogodilo preuređenje podrumskih prostorija koje bi se moglo povezati sa naknadnom ugradnjom luka SJ 20. Vrijeme nastanka tih pregradnji i intervencija smješta se u široko razdoblje između 1778. i 1880.g. tj. neposredno između dva potresa.¹⁴

O najrecentnijoj prenamjeni u istočnoj podrumskoj prostoriji svjedoči jama SJ 33 koja je, budući da je u njemu pronađena velika količina vapna, definiran kao objekt u kojem se gasilo vapno. Ta je jama morala funkcionirati tek nakon što je podrumski dio ove prostorije prenamijenjen.

U sklopu zida SJ 4 nalazi se komunikacijski prolaz SJ 13, koji vodi u zapadnu podrumsku prostoriju, odnosno luk SJ 28 u suprotnom smjeru. Nadvijen je šiljatim lukom sastavljenim od dva reda vertikalno postavljene opeke koje se sužuju prema kraju luka i stapaju s licem zida SJ 4. Luk je posebno zanimljiv jer pokazuje želju za isticanjem konstruktivnih elemenata u podrumskim prostorijama, ali nažalost nije u potpunosti očuvan.

Samostansko krilo tijekom istraživanja, pogled s jugozapada (foto: I. Valent).

¹⁴ Budući da nije bilo mogućnosti detaljnije pregledati samostansku kroniku/spomenicu ostavlja se ovako široki raspon određivanja navedenih pregradnji.

Zapadna prostorija

Zapadna se prostorija prostire kroz A1,2/B1,2, a riječ je o izduženoj pravokutnoj prostoriji u smjeru sjever-jug. Definiran je sjeverni zid prostorije SJ 6, dok južni zid nije bilo moguće definirati zbog ograničenja istražnog prostora. Zapadni perimetralni zid prostorije, koji ujedno čini i vanjski zid samostanskog krila, sastavljen je od dvaju zidova (SJ 2, SJ 3) i četvrtaste zidane konstrukcije (SJ 15) između njih. S istočne je strane prostorija omeđena razdjelnim zidom SJ 4.

Najzanimljivija situacija unutar prostorije svakako je zapadni zid prostorije, gdje se uviđa kako zidovi SJ 2 i SJ 3 te četvrtasta konstrukcija SJ 15 nisu postavljeni u istoj ravnini. To bi moglo govoriti kako samostan nije podignut u jednom mahu. Međuodnos zidova SJ 3 i SJ 15 pokazuje kako je SJ 15 podignut ranije jer se zid SJ 3 u gornjem djelu naslanja na dio zida SJ 15. U prilog tome govori i zaklonjen otvor SJ 54 u jugoistočnom dijelu konstrukcije SJ 15. Iz svega toga vidljivo je, pored različita načina gradnje od ostatka zidova samostana, kako je SJ 15 najranija zidana konstrukcija koja je vjerojatno postojala prilikom izgradnje novog zidanog samostana. Ona se mogla graditi već oko 1660.g. kada su franjevci tek došli na ovo zemljište i podigli svoje prve drvene objekte.

Još jedna nelogičnost koja se nameće jest odnos zidova SJ 2 i SJ 15, budući da se prilikom istraživanja nije uspjela ustanoviti njihova povezanost. Zid SJ 2 na svom južnom dijelu završava licem koje je od zida SJ 15 udaljeno za tridesetak centimetara. Jesu li oni zaista bili odvojeni?! Ako je tako, direktno nam se postavlja pitanje o samoj organizaciji i funkciji zapadne prostorije i gornjih etaža samostana na tome mjestu. No, kako zbog prirode istraživanja nije bilo moguće obaviti istraživanja do temeljne stope zidova, gdje bi se vjerojatno mogla pronaći veza između ovih zidova, tako će odgovor na to pitanje ostati nedorečen.

Razdjelni zid SJ 4 (širina 1,2 m) dvaju prostorija ujedno čini i najduži istraženi zid. Prilikom iskopa probnog rova u južnom dijelu zida otkriveno je kako je bio stepeničasto temeljen. Zanimljive arhitektonske elemente na zapadnom licu zida čine plitke uklopljene niše. Južna niša SJ 22 (šir. 0,68 m, vis. 0,36 m, dub. 0,12 m) nadvijena je manjim lučnim nadvojem koji iz zidne linije izlazi za 3 cm. Na sjevernom dijelu zida nalaze se još tri takve niše (SJ 23, SJ 55, SJ 66) postavljene jedna ispod druge koje za razliku od ranije spomenute nemaju istaknut nadvoj, a i širina im je nešto veća (0,78 m). Identične niše nalaze se na dva mjesta u sklopu zida SJ 2 (šir. 1,4 m, dulj. 4 m), također u tri reda i istih dimenzija kao kod zida SJ 4: tri niše u sjevernom dijelu (SJ 24, SJ 25 i SJ 68), te tri u južnom (SJ 26, SJ 58 i SJ 59). Za pretpostaviti je kako se ove niše nižu i dalje u dubinu. Tri posljednje niše nalaze se nasuprot nišama u sjevernom dijelu zida SJ 4. Najvjerojatnije su služile kao pomoćne police.

Već je ranije spomenute kako neki zidovi svjedoče o raznim fazama prostorija, pa u tom treba spomenuti i zid SJ 8. Sastoji se od četiri reda opeke (vis. 0,4 m, šir. 0,8 m), koje posložene na

Dvije istražene niše u sklopu zida SJ 2 (foto: I. Valent).

Četvrtasta kamena konstrukcija SJ 15 (foto: I. Valent).

debljem sloju zemlje nemaju pravila u slaganju. Vjerojatno je zajedno sa zidovima SJ 4 i SJ 6 zatvarao manju prostoriju tijekom posljednjih godina korištenja južnog krila.

Četvrtasta kamena konstrukcija

Četvrtasta konstrukcija SJ 15 građena je od kamena i tek nekoliko opeka u gornjem dijelu. Kamen je nepravilna oblika i slagan bez pravila. Unutrašnja lica su ožbukana, pravilna i relativno jednake duljine. Na sjevernoj, istočnoj i južnoj strani konstrukcije nalaze se mali četvrtasti otvori stranica duljine 22 cm. Na sjevernoj strani dva su u istoj razini (SJ 29 i SJ 57), a isto se ponavlja i na južnoj (SJ 53 i SJ 54) s tim da se ovdje nalaze desetak centimetara više. Na istočnom se zidu nalaze dva takva otvora, ali na različitim visinama: prvi (SJ 30) se nalazi u istoj razini kao i prethodna četiri, dok se drugi (SJ 85) nalazi pri dnu konstrukcije.

Prilikom određivanja namjene konstrukcije potrebno je u obzir uzeti sve poznate elemente, slojeve i pokretni materijal zapune. Četiri spomenuta otvora vjerojatno čine utore za nosive grede gornje razine koja danas nije očuvana, a što se okomito postavljeno otvora SJ 30 i SJ 85 na

istočnoj strani tiče, oni su u izravnoj vezi s dovodnim kanalima, od kojih je istražen samo gornji (SJ 56, duž. 1,6m, vis. 0,2 m.). Pored toga, pronađeni slojevi (SJ 61 SJ 82) unutar konstrukcije SJ 15 bili su tamni, masni, s većom količinom organskog otpada poput koštica, ljuska od jaja, kestenja pa čak i kornjača što ukazuje da je konstrukcija služila kao otpadna (septička) jama. Treba reći da se osim opeke u pokrovu spomenutog kanala nalazi i jedan nepravilan pločasti kamen. Pored toga, činjenica da konstrukcija nema pod već dno čini zeleni masni sloj zemlje (SJ 84) govori o mogućnosti upijanja tekućeg dijela sastava zapune upojne jame. Sama činjenica da je riječ o građevnoj strukturi od kamena upućuje i na njegovu namjenu, jer bi opeka u takvim slučajevima bila mnogo podložnija nagrizanju amonijaka, te listanju i propadanju, a to potkrepljuje i postojanje dovodne kanalizacijske cijevi (SJ 56) s istočne strane.

Iskopavanje nalaza unutar kamene konstrukcije SJ 15 (foto: I. Valent)

Ostatci drvene preše za grožđe (foto: I. Valent)

Drvena preša za grožđe

Unutar zapadne prostorije pronađeni su jasno određivi materijalni ostaci koji svjedoče o jednom dijelu svakodnevnog života i aktivnosti unutar samostanskih zidova. Naime, u sjevernom dijelu zapadne prostorije pronađena je razrušena drvena konstrukcija sastavljena od nekoliko debelih drvenih greda položenih u različitim smjerovima, malih utora i dasaka te jedne velike drvene bačve s drvenim obručem (SJ 47). Cijela je konstrukcija interpretirana kao preša za grožđe. U prilog tome ide i veliki broj keramičkih vrčeva pronađeni unutar konstrukcije SJ 15. Nakon prestanka korištenja podrumskih prostorija cijeli je prostor zajedno s prešom zatrpan.

Drveni objekt

U zapadnom dijelu iskopa, odnosno zapadno od perimetralnog zida južnog samostanskog krila, pronađeni su ostatci koji sugeriraju da se tu nalazio objekt građen od drvenih greda i pruća povezanog blatom. Pronađeni su izgorjeli ostatci triju debelih greda u smjeru sjeveroistok-jugo-zapad (SJ 40, SJ 39, SJ 75), veliki broj tankog pruća i svojevrsnog kućnog ljepa. Čitava je površina bila tvrdo zapečena i sadržavala veliku količinu keramičkih ulomaka. Sjeverno od njih nalazila se otpadna jama koja ulazi pod sjeverni profil iskopa. Prema pronađenom pokretnom arheološkom materijalu i dijelovima konstrukcije pretpostavlja se da je riječ o drvenom stambenom objektu (odnosno njenom dijelu) koji je funkcionirao prije izgradnje zidanog samostana, iz vremena prvog dolaska franjevac na ovo mjesto oko 1657.g.

TIPOLOŠKA ANALIZA POSUĐA¹⁵

Činjenica jest da su istraživanja takvog tipa u sjevernoj Hrvatskoj nisu česta, poglavito zbog činjenice što novovjekovna i moderna razdoblja arheološkoj struci nije »toliko zanimljiva«. Kao izdvojeni primjer po karakteru i rezultatima istraživanja treba izdvojiti i postaviti paralelu sa zaštitnim arheološkim istraživanjima starog franjevačkog samostana u osiječkoj Tvrđi (danas izložbena dvorana Waldinger), provedenim krajem 2003. i početkom 2004.g.¹⁶ Usporedba je nužna ako ne zbog same franjevačke zajednice, onda zbog tipološki sličnih oblika posuđa, istog vremena nastanka te velikoj količini pronađene pokretne arheološke građe.

U ovom radu ukupno¹⁷ su obrađene 32 keramičke i 22 staklene posude. Keramičke posude podijeljene su na majoličke vrčeve, trbušaste vrčeve i boce trolisnog izljeva, kruškolike vrčeve i vrčiće ravnog oboda, lonce i lončiče, zdjele, zdjelice, plitice i tanjure te pehare i tintarnice. Od staklenog posuđa nalazimo čaše koničnog oblika i na visokoj profiliranoj nozi te razne boce i bočice. Sve bolje očuvano posuđe pronađeno je u unutrašnjosti kamene konstrukcije.

¹⁵ Tipološka analiza posuđa koprivničke franjevačke zajednice s kraja 17. i 2.pol. 18.st. bila je tema stručnog ispita autora teksta krajem 2009.g., pod mentorstvom prof. Ante Rendić-Miočevića iz Arheološkog muzeja u Zagrebu.

¹⁶ Ta je istraživanja proveo Muzej Slavonije Osijek, a voditeljica je bila Jasna Šimić. RADIĆ Mladen ur.: *Keramika i staklo 17. i 18. stoljeća iz starog Franjevačkog samostana (srpanj-prosinac, 2005)*. Muzej Slavonije Osijek, katalog izložbe. Osijek 2005.

¹⁷ Osim spomenute objave, prilikom tipološke obrade nalaza korišteni su i pregledi novovjekovne pokretne arheološke građe iz Celja (Slovenija), Beograda (Srbija) te zapadne Slavonije i Prigorja: GUŠTIN Mitja, JEZERŠEK Mirjam, PROŠEK Nataša: *Katalog keramičkih najdb iz Celja*. U: GUŠTIN Mitja ur.: *Srednjoveško Celje*. Ljubljana 2001. 195-238, BIKIĆ Vesna: *Gradska keramika Beograda (16.-17. vek)*. Beograd 2003., RADIĆ Mladen, BOJČIĆ Zvonko: *Srednjovjekovni grad Ružica*. Osijek 2004. i ČIMIN Robert: *Keramički nalazi s utvrde Čanjevo*. U: BEKIĆ Luka ur.: *Utvrda Čanjevo. Istraživanja 2003-2007*. Visoko 2008. 121-189.

Majolički vrčevi talijanske i habanske proizvodnje (foto: V. Kostjuk).

Majolički vrčevi

Majolika je do sada razmjerno slabo obrađivana skupina keramičkog posuđa u kontinentalnoj Hrvatskoj i tek se u posljednje vrijeme ozbiljnije pristupa njenoj obradi.¹⁸ Ono, međutim, ponekad predstavlja mnogo dragocjenije nalaze negoli obična lokalna keramika budući da je vremenski određivija poradi toga što pojedine radionice i pokrajine neke tipove posuđa proizvode i izvoze tijekom određenog razdoblja. To se ponajprije odnosi na renesansno razdoblje majoličke proizvodnje sjeverno- i srednjoitalskog područja tijekom 15. i 16.st. U 17.st. majolički proizvodi ne predstavljaju više raritet i skupocjenu robu, već su mnogo rašireniji u upotrebi i mogu se pronaći na gotovo svakom boljem stolu.¹⁹ Upravo stoga majolički nalazi izdvojeni su u posebnu skupinu posuđa budući da je ono uvezeno iz Italije ili neke od srednjoeuropskih radionica.

I u Koprivnici se uviđaju dva različita porijekla takve keramike, odnosno dva različita tipa i načina izrade. Prvu skupinu čini malobrojna talijanska keramika, odnosno trbušasti vrčevi raznih dimenzija s visokim vratom i širokim trolisnim izljevom te s trakastom ručkom i višom proširenom nogom. Trakasta ručka proteže se od oboda do najšireg dijela trbuha. Raščlanjena je dubljim žlijebom po sredini, na kojem se nalaze i tri bubičaste aplikacije. Ručka pri dnu prelazi u dvije vitice i kružnu nisku aplikaciju. Sam oblik (izljev, truh, noga i ručka) odstupa od klasičnih renesansnih vrčeva. Međutim, sve to u četiri bolje očuvana primjerka vrlo je slično, ako ne i identično, što bi moglo ukazivati na istu talijanske radionicu ili barem pokrajinu. Razlika je tek u sastavu biskvita i načinu ukrašavanja. Tako kod vrčeva PN 80 (T.1-2) i PN 443 nalazimo biskvit oker boje, fino pročišćen, u duhu renesansnih talijanskih vrčeva 16.st., a kod vrčeva PN 406 (T.2-2) i PN 412 (T.1-1) biskvit je nešto tamniji, s više primjesa. Razlike su i kod načina slikanja

¹⁸ Autor članka među prvima je pristupio obradi takove vrste keramičke građe u sjevernoj Hrvatskoj, a obrađivao je i novovjekovnu keramiku na obali, poput keramičke građe iz Rijeke. Vidi ČIMIN, R.: Glazirano stolno posuđe na području sjeverozapadne Hrvatske od 15. do 18. st. *Studia universitatis hereditati* 1. Koper 2008. 95-135, i ČIMIN Robert: Kasnosrednjovjekovni, novovjekovni i moderni keramički nalazi. U: RADIĆ ŠTIVIĆ Nikolina, BEKIĆ Luka ur.: *Tarsatički principij. Kasnoantičko vojno zapovjedništvo*. Rijeka 2009. 335-375.

¹⁹ ČIMIN 2008b, 104.

i upotrebe boja. Prva dva na mekoj bijeloj smalto glazuri upotrebljavaju samo tople boje (plava, smeđa, narančasta i žuta), a središnji motiv (ptica: šojka kreštalica?) postavljen je pod trolisnim izljevom kojeg okružuju vegetabilni motivi, dok je kod drugog tipa središnji motiv (dvoglavi ora) slikan tamnim hladnim bojama (crna, smeđa), a vegetabilni motivi polako iščezavaju. Sve to upućuje na vremenski razmak nastanka dvije skupine vrčeva, pa tako vrčeve s prikazom ptice (PN 80 i PN 443), zbog izbora motiva i slikanja širokim potezima kista, možemo povezati sa središnjom Italijom krajem 17.st., dok su vrčevi s orlom vjerojatno proizvedeni oko prve četvrtine 18.st. u gradu Pesaro u talijanskoj pokrajini Marche. Inače se dvoglavi orlovi povezuju uz radionice obitelji Este,²⁰ a u koprivnički su samostan mogli stići i posredovanjem Venecije. Treba napomenuti kako sva četiri spomenuta vrča na dnu imaju smeđom bojom potpis/signaturu autora: prva dva AN (AVN) ili M (isti autor?), a druga dva BM.

Preostali majolički materijal daleko je brojniji od prethodno spomenutih primjeraka, no u lošijem stupnju očuvanosti i kvalitete izrade. Riječ je o kruškolikim vrčevima ravnog oboda ili manjeg trolisnog izljeva. U principu nije riječ o klasičnoj majolici, budući da se ona veže isključivo uz italjsko područje, već fajansi i to onoj tzv. habanskoj.²¹ Karakterizira ju osebujan marmorizirani brzopotezni i razliveni način ukrašavanja uz ograničeni izbor boja (većinom razni tonovi plave boje) kojim se prekriva gotovo čitava površina posude. Način ukrasa nastao je mješavinom utjecaja jakih proizvodnih centara poput nizozemskog Delfta i talijanske Faenze te Bliskog Istoka, a u Koprivnicu su brojni nalazi poput vrča PN 336 (T.2-3) stigli najvjerojatnije s područja Mađarske početkom 18.st. Ponekad se za potrebe tržišta pokušava prikazati i određen motiv pa tako na vrču PN 150 (T.2-1) središnji motiv čini crkva sa samostanskim krilom, koje okružuju niska ograda, stabla i oblaci. Ne treba odbaciti mogućnost da se tu prikazuje upravo koprivnički franjevački samostan.

Trbušasti vrčevi i boce trolisnog izljeva (foto: V. Kostjuk).

²⁰ Usmeno priopćenje Helge Zglav-Martinac, Vis, 15.10.2009.

²¹ Habani su bili pripadnici protjerane baptističke sekte, koji su se tijekom 16.st. naselili diljem Srednje Europe (Mađarska, Slovačka), odakle su izvozili svoje prepoznatljive proizvode (RADIĆ 2005).

Keramički trbušasti vrčevi i boce trolisnog izljeva

Preostale keramičke posude teško su vremenski određivije pa ih stoga datiramo u zadnju četvrtinu 17. i prvu polovinu 18.st. Trbušasti vrčevi trolisnog izljeva čine najbrojniju skupinu keramičkih nalaza. Općenito je prihvaćeno mišljenje kako su te posude služile za posluživanje vina na stolu, a veliki broj posuda pored ranije spomenute drvene preše za grožđe ide toj činjenici u prilog. Franjevci su na tom području posjedovali velik broj vinorodnog zemljišta, koje je za njihove potrebe obrađivalo i okolno stanovništvo.

Većinom je riječ o istom obliku trbušastog vrča (T.4-1, PN 226; T.4-1, PN 202) visine oko 20 cm s jednom trakastom ručkom koja se proteže od sredine vrata posude pa do najšireg dijela trbuha, a mogu biti i manjih dimenzija poput vrčića PN 119 (T.5-1). Ručka vrlo često po sredini s vanjske i unutrašnje strane ima širi plitki žlijeb, a da je naknadno aplicirana posudi svjedoči otisak prsta pri dnu. Iznimno se na jednom vrču većih dimenzija PN 367 (T.3-1) na ručki pojavljuju dva žlijeba. Noga je većinom proširena na stopi ravnog ili uvučenog dna, a obod raščlanjen žlijebom i odvojen naglašenim oblim rebrom. Vrat od trbuha posude odvaja jedno oblo ili oštro rebro, iznad koje se može nalaziti snop plitkih žlijebova. Većim su dijelom jednobožno glazirani s vanjske strane (različiti tonovi zelene ili smeđe glazure), a mogu biti i neglazirani, a ponekad čak i oslikani. Na vrčiću PN 119 slikano je bijelom bojom na trбуhu u vidu pet spiralnih motiva povezanih jednom linijom iznad njih, a kod vrča PN 202 (T.4-2) oslikavanje se svodi na nekoliko širih crnih linija u gornjem dijelu trбуha.

Boca je pronađeno tek nekoliko, od kojih se izdvaja PN 355 (T.5-2). Od vrčeva se razlikuju tek suženim grlom i manjim izljevom te većom zapremninom trбуha. Ovakav tip posuda postoji i u manjoj dimenziji, kao što je vidljivo kod bočice PN 128 (T.5-3). Obje su posude s vanjske strane neglazirane, a glazura se nalazi isključivo na unutrašnjoj strani i preko oboda.

Keramički kruškoliki vrčevi i vrčići ravnog oboda

Tih vrčeva pronađeno je prilično, gotovo ista količina kao i trбуšastih vrčeva trolisnog izljeva. Da li su i oni korišteni za vino, vodu ili oboje, nije sasvim poznato. Međutim, ono što se nameće kao vjerojatnost i mogućnost jest da su domaće proizvodnje i da je kao model zasigurno korišten fajansni vrč ravnog oboda habanske proizvodnje. U pravilu su nešto niži od prethodnih vrčeva (visina od 15-17 cm), a također posjeduju jednu ručku koja je ovdje kružnog presjeka. Noga na niskoj stopi neznatno je uvučenog ili ravnog dna. S vanjske je strane redovito mrljasto ili višebojno glazirana raznim tonovima isključivo zelene ili smeđe boje (izuzetak tek predstavlja crna boja kod vrča PN 439, T.6-3), a ponekad mogu biti glazirani i s unutrašnje strane. Zbog podljevanja tekućine u nekim se slučajevima na inače ravnom obodu neprimjetno izvija manji izljev (PN 140, T.6-1).

Sačuvana su nam i dva cijela vrčića ravnog oboda i ravnog dna koji su glazirani i s vanjske i unutrašnje strane. Kod oba se na trбуhu posude javlja reljefni ukras i to kod posude PN 430 (T.6-2) dijagonalni niz urezanih žlijebova, a kod PN 465 (T.6-4) u četiri reda utisnuti su nizovi istostraničnih trokuta. Visina od samo 10-ak cm upućuje na to da se iz ovih posuda vino moglo i ispijati.

Keramički lonci i lončići

Lonci su tipološki određene posude zatvorenog tipa kod kojih visina prelazi širinu oboda, a učestalo su korištene prvenstveno za spravljanje tečne (jušne) hrane. Različitih su dimenzija i visine (17 do 19 cm), a zajedničko im je to da ponajčešće najveću širinu imaju u gornjem predjelu trбуha. Tonovi prevladavaju od žućkastih, oker, narančastih, smeđih ili sivih boja. Ponekad s unutrašnje strane podno oboda imaju i ležište za poklopac poradi lakše pripreme hrane. Izlaga-

njem nad vatrom na vanjskoj se površini pojavljuju tamni crni tragovi gorenja, a isto se događa i preko oboda. Ponekad mogu imati i jednu trakastu ručku koja izlazi iz oboda ponekad višestruko raščlanjena i spušta se na gornji dio trbuha (PN 10, T.9-1). Vrlo su rijetko glazirani, ponajprije samo preko oboda ili po cijeloj unutrašnjosti (PN 322, PN 260), a mogu imati i manji neprimjetni izljev. Postoje i primjerci manjih dimenzija (PN 326, T.9-2). Kod dvije veće posude, PN 423 (T.7-1) i PN 434 (T.8-1), nisu primijećeni tragovi gorenja, a šireg su otvora i ravnog dna. Da li je ovdje riječ o loncima za pripremu hrane ili možda čak o noćnim posudama teško je reći.

Keramičke zdjelice, plitice i tanjuri

Zdjelice poput PN 229 (T.7-3) i PN 230 (T.7-4) većinom su istog tipa, odnosno oblika, promjera 16-17 cm i visine oko 5 cm. Obod im je zaobljen i podvinut, a noga proširena i ravnog dna. Glazirane su samo s unutrašnje strane, u tonovima smeđe ili zelene glazure, a nerijetko se i oslikava geometrijskim motivima (npr. motiv spirale ili pasjeg skoka). Pronađeno je više ulomaka drugih sličnih zdjelica što govori kako su one vjerojatno dolazile u setu. Za razliku od ovih zdjelica PN 259 (T.9-3) ima ravan obod i proširenu prstenastu nogu ravnog dna. S vanjske je strane ukrašena nizom dijagonalnih žlijebova, a na unutrašnjosti je smeđa mrljasta glazura (špricanje crnom bojom). Ovakav način glaziranog ukrasa karakterističan je za 17.st. i vjerojatno je turske provenijencije. Veće zdjele su izuzetno rijetke, kao i tronožne tave (PN 420). Isto je i s pliticama, od kojih se izdvaja tek PN 333 (T.7-2) dubokog recipijenta, ravnog oboda i dna. Zanimljiva je jezičasta reljefno ukrašena ručka s vegetabilnim motivom, a postoji mogućnost kako su izvorno bile dvije.

Tanjure bismo mogli podijeliti na plitke i duboke. Dubokih je pronađeno u više primjeraka, ali su u biti istog oblika poput PN 390 (T.8-4). Obod im je zaobljen i izvučen, a dno ravno ili zaobljeno. U pravilu su promjera oko 19 cm i visine oko 5 cm. S unutrašnje strane i preko oboda redovito se glaziraju tonovima zelene boje, a među njima izdvaja se i jedan majolički tanjur PN 126 (T.8-3), vjerojatno talijanskog porijekla. Plitki se tanjuri (PN 273/389, T.10-2; PN 395, T.10-1) više razlikuju dimenzijama pa tako postoje oni manji promjera do 27 cm, ali i veći promjera do 38 cm. U svemu ostalom slični su dubokim tanjurima. Među njima, izdvaja se manji zeleno glazirani tanjurić PN 422 (T.8-2) koji je vjerojatno činio dio nekog seta, moguće s nekom šalicom ili peharom.

Zdjelice i tanjuri (foto: V. Kostjuk).

Keramički pehari i tintarnice

Na kraju su od keramičkih posuda ostale one manjih dimenzija poput pehara/čaša (PN 123, T.10-3; PN 415, T.10-4) i tintarnica (PN 144, T.10-5; PN 207, T.10-6). Pehari su, naravno, služili ispijanju tekućine (poneki bolji primjerci mogli su se koristiti i prilikom bogoslužja). Šireg su oboda (9-10 cm) i na proširenoj nozi, a visine oko 10 cm. Glazirani su zelenom bojom, a mogu i ne moraju biti glazirani i s unutrašnje strane. S vanjske su strane ukrašeni vodoravnim ili pak cik-cak postavljenim urezanim žlijebovima.

Tintarnice su manje keramičke posude u kojima se držala tinta prilikom pisanja kronika, spomenica i drugih samostanskih knjiga. Najčešće poprimaju oblik trbušastog lonca (PN 144), a mogu imati i proširenu nogu (PN 207). Redovito su glazirani zelenim tonovima preko cijele površine.²²

Staklene čaše koničnog oblika i čaše na visokoj nozi

Iznenaduje povećani broj cjelovito očuvanih neukrašenih čaša jednostavnog koničnog oblika (T.11-1-6). Puhane su slobodno, a u sastavu staklene paste vidljivi su mjehurići. Boja staklene paste proteže se od žućkaste do plave, zelene ili zelenkasto-plave boje, a na većem je broju primjeraka na površini vidljiva irizacija, odnosno kemijski proces propadanja površine u vidu listanja u tankim slojevima. Promjer oboda iznosi 6-7 cm, a i visina je ista.

Jedna čaša PN 268 (T.11-5) viša je (8 cm) i skladnija, odnosno za razliku od ostalih ima ravno dno i gravirani ukras na vanjskoj površini u vidu vegetabilnih i geometrijskih motiva. Pasta je prozirna, pročišćenija i finije izrade. Moguće da je riječ o importu. Njemačkog je porijekla zasigurno donji dio čaše na tri noge (T.11-8), gdje se izrađuju već sredinom 17.st.²³

Naredne četiri cijele čaše PN 253 (T.12-1), PN 205 (T.12-2), PN 138 (T.12-3) i PN 129 (T.12-4) po svemu su istovjetne prvoj skupini, s tim da se pri dnu javlja bradavičasti ukras (bukle) u jed-

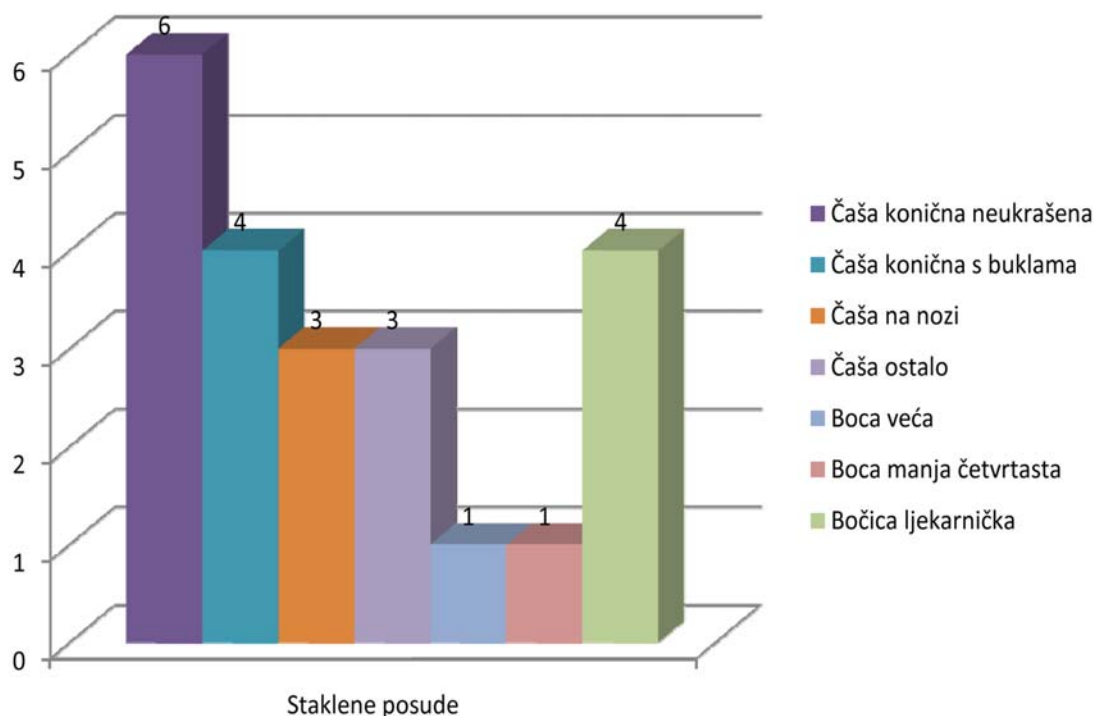
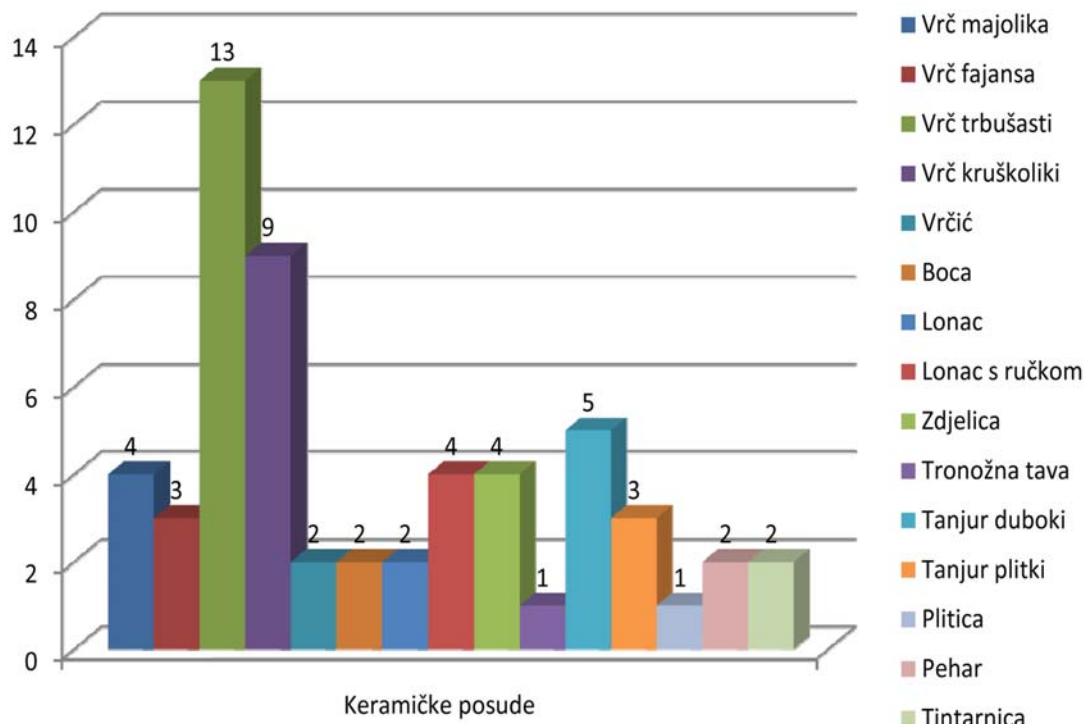
Izbor očuvanog staklenog posuđa (foto: V. Kostjuk).

Čaša koničnog oblika s graviranim motivom crkve, T.12-4 (foto: V. Kostjuk).

²² ČIMIN 2008b, 123.

²³ HURST VOSE Ruth: *Glass. The Antique Collector's Guides*. London 1989, 123.

Tabelarni prikaz količine keramičkog i staklenog posuđa (izrada: R. Čimin).

nom ili više redova. Ovakav način ukrasa podsjeća na njemačke gotičke čaše, odnosno ukazuje na stariju tradiciju izrade. Čaša PN 129 na vanjskoj strani ima gravirani ukras s motivom crkve i vinove loze s grožđem oko nje.

Postoji i određeni broj bolje očuvanih čaša na visokoj profiliranoj nozi (PN 175, T.12-6; PN 143, T.12-7), od kojih je tek jedna očuvana u potpunoj visini od 13 cm (PN 309, T.12-5). Stojeći

Samostansko krilo tijekom istraživanja, pogled sa sjevera (foto: V. Kostjuk).

na proširenoj kružnoj stopi izgledaju vrlo profinjeno i luksuzno, a tome pridonosi i konični ili zvonoliki oblik oplošja vrlo tankih stijenki. Tijelo noge redovito je bogato raščlanjeno (profilirano), a može biti kružnog ili osmouglog presjeka. Dodatno ukrašavanje redovito nedostaje. Vjerojatno potječu iz neke od srednjeeuropskih zemalja tijekom prve trećine 18.st.,²⁴ a često se povezuju i uz englesko područje.

Ostali dio staklenih nalaza čine jedinstveni predmeti poput manje čašice zaobljenog dna PN 394 (T.11-9) ili konične čaše na tri dugmetaste noge PN 405 (T.11-8), njemačkog porijekla, gdje se proizvode već od sredine 17.st.

Staklene boce i bočice

Lošije su očuvane staklene boce s visokim vratom (njem. *Kuttrolf*) načinjenim od isprepletanih šupljih cijevčića i s trolisnim izljevom poput PN 218 (T.11-8). Ovakve su boce poznate već od 16.st.,²⁵ a već su i ranije pronalazene unutar koprivničke tvrđave.²⁶ Fragmentarno su pronađene u velikom broju te im je zbog velike krhkosti i lomljivosti ponekad vrlo teško prepoznati oblik, a redovito se češće očuva gornji kompaktniji dio boce. Boce su puhane u kalup kojim se dobiva reljefni izgled, a oplošje je najčešće kvadratičnog ili složenog poligonalnog oblika. Osim ovih boca, postoje i jednostavne boce četvrtastog oblika, poput PN 28 (T.13-6), ali i mnoge druge kojima je zbog fragmentiranosti teško prepoznati izvorni oblik.

Za razliku od boca veće zapremine, mnogo su bolje očuvane manje bočice, odnosno ljekarničke ampulice (PN: 435, 115, 409, 468, T.13-2, 3, 4, 5). Uglavnom su cilindričnog tijela, ali mogu biti i poligonalnog. Obod je redovito sužen, a može biti i prema van izvijen. Većinom su zelenkaste boje, slobodno puhane, a kod većine njih prisutna je i irizacija. Ovakve bočice nisu rijetke u Koprivnici, pa je tako veći broj

Nastavak građevinskih radova na temeljima zgrade, 03.09.3009. (foto: R. Čimin).

²⁴ HURST VOSE 1989, 137, 181; MILLER Judith and Martin: *Miller's understanding antiques*. London 1995, 127.

²⁵ HURST VOSE 1989, 29.

²⁶ ČIMIN 2009a, T.2-4.

pronađen prilikom sustavnih istraživanja u malom dvorištu Starog magistrata tijekom 2009.g., a i u fundusu Muzeja grada Koprivnice već od ranije postoji određeni broj sličnih posuda.

Ostali nalazi

Osim keramičkih i staklenih nalaza, pronađena je i manja količina metalnih predmeta (većinom željezni kovani čavli i klinovi, olovni uteg, puščano zrno) i životinjskih kostiju. Osim tih »klasičnih« arheoloških nalaza zanimljivi su i pronađeni uzorci: tkanine (PU: 2, 3, 16, 19, 25), kože (PU 22), kestena (PU 20), koštica (PU 7), ljuske jajeta (PU 21), školjki (PU 27) i oklopa kornjače (PU 26, PU 28), koji nam govore o raznim djelatnostima i prehrani stanovnika samostana. Tijekom istraživanja pronađena je i veća kamena topovska kugla koja je pod nepoznatim okolnostima nestala.

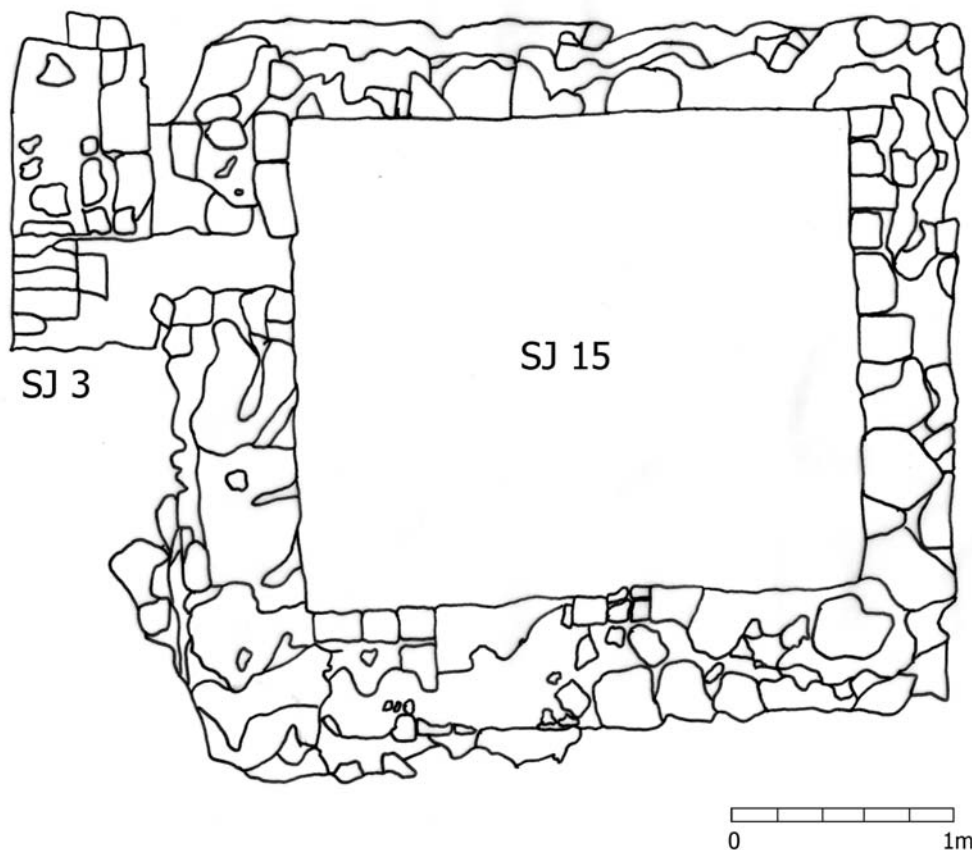
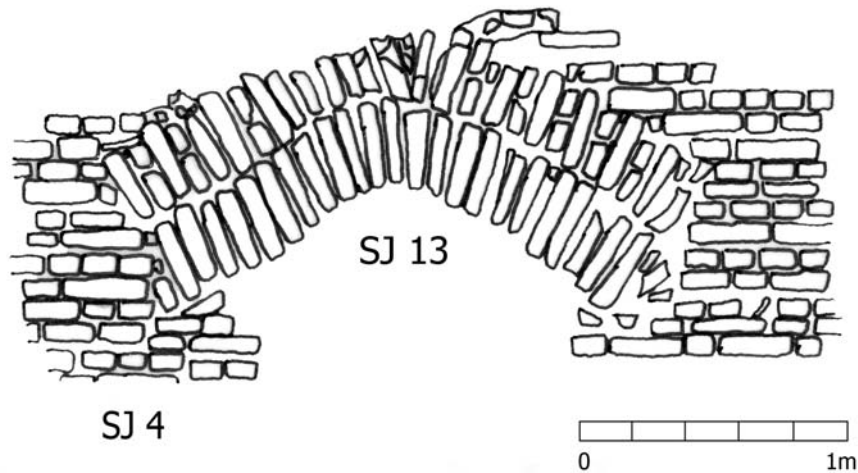
ZAKLJUČNA RIJEČ

Istraživanja franjevačkog samostana u Koprivnici posebno su vrijedna iz više razloga. Kako je tijekom ove kampanje istražen samo jedan dio južnog krila samostana nije moguće izvući potpune zaključke, pogotovo ako se u obzir uzme da je istraživanje bilo zaštitnoga karaktera i cjelokupna površina, osim unutrašnjosti konstrukcije SJ 15, nije istražena do zdravličnog sloja. No, istraživanja su ponudila pregršt novog pokretnog materijala, a pored toga dokumentiran je i prepoznat raspored i oblik dviju podrumskih prostorija južnog samostanskog krila. Time je zapravo otkriven jedan djelić gradske povijesti, koji će se ubuduće poput slagalice uklopiti u zaokruženu i smislenu priču oko razvoja grada Koprivnice. Dosadašnja arheološka istraživanja bila su razmjerno skromna (spomenimo tek ona iz 2002.g. kod zgrade Oružane), dok je pored ovih tijekom 2009.g. Muzej grada Koprivnice proveo i sustavna arheološka istraživanja u malom dvorištu Starog magistrata, koja su također ponudila veliku količinu pokretnog materijala u širem vremenskom rasponu od 14. pa sve do 19.st.

Istraživanjima je prepoznato nekoliko razvojnih faza samostana te dvije podrumске prostorije južnog samostanskog krila srušenog 1923.g. Prvu fazu samostana karakteriziraju drveni stambeni objekti i četvrtasta kamena konstrukcija koja je vjerojatno već u to vrijeme bila podignuta. Ta je konstrukcija potom sekundarno iskorištena i uklopljena u novi zidani samostan i njen je zid činio dio zapadnog perimetralnog zida samostanskog krila. Dodavanje nadvojnih lukova SJ 20 i SJ 87 u sjeverni zid istočne prostorije (SJ 35) trebalo bi se dovesti u vezu s jednim od dva jača potresa, što je imalo svrhu učvršćivanja prostora između razdjelnog zida SJ 4 i polustupa SJ 35. Te intervencije označuju početak pregradnje podrumskih prostorija zidanog samostana tj. treću fazu samog samostana. Kasnije dolazi do prenamjene istočne prostorije, odnosno jedan njen dio koristi se kao jama za gašenje vapna, a nakon toga slijedi zatrpavanje. Posljednju fazu korištenja podrumskih prostorija svjedoči zid SJ 8 koji je nadovezujući se na zidove SJ 4 i SJ 6 tvorio s njima neku manju prostoriju unutar prizemlja južnog samostanskog krila.

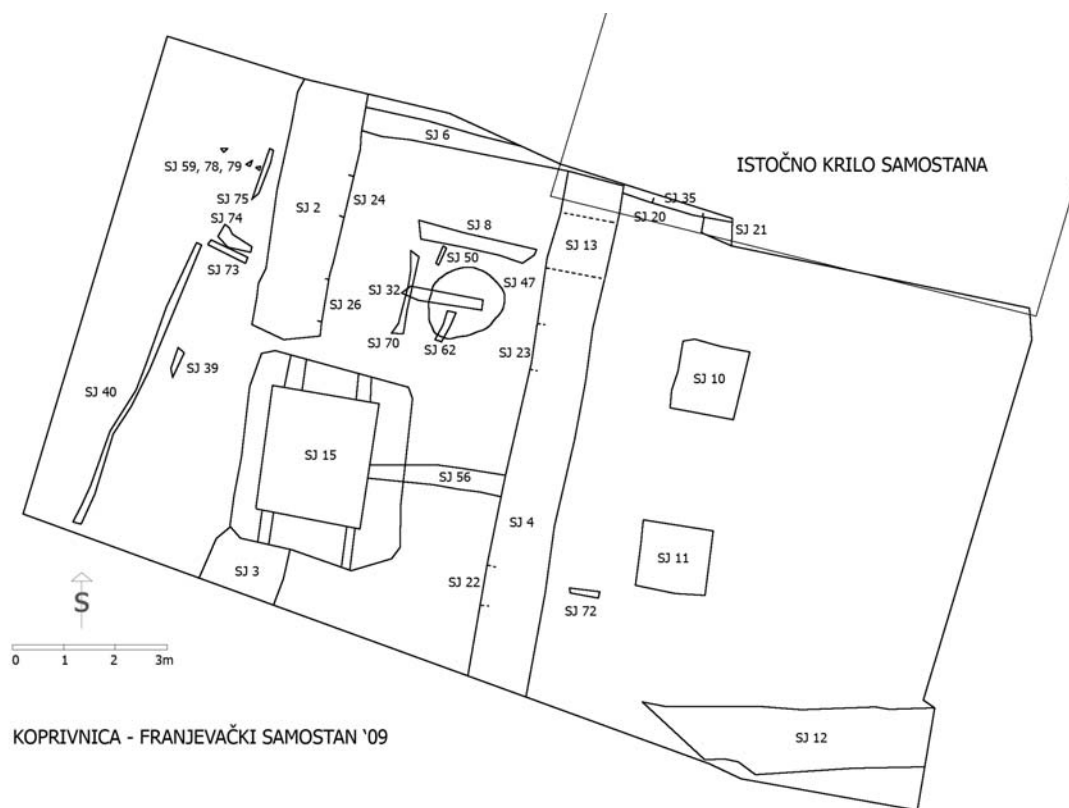
Već je ranije naglašeno kako su ova istraživanja od posebnog značaja za Koprivnicu budući da je do sada sličnog pokretnog materijala u fundusu Muzeja grada Koprivnice bilo vrlo malo. Osobito važna jest činjenica što su nalazi iz samostana u visokom stupnju očuvanosti, pa je u ovom radu obrađeno više desetaka različitih keramičkih (32 predmeta) i staklenih posuda (22 predmeta). Sasvim je sigurno kako je moguće na još nekoliko desetaka predmeta načiniti primarnu restauraciju, odnosno barem polijepiti razbijene dijelove posuda čime bi se broj cjelovitih posuda povećao, a statistički i tipološki pokazatelji bili bi daleko precizniji i točniji.

Nacrtna dokumentacija nepokretnih nalaza (crtež: I. Valent)

No, već i na spomenutoj brojci moguće je načiniti određenu tipološku analizu posuđa što ga je franjevačka zajednica krajem 17. i tijekom prve polovine 18.st. svakodnevno koristila. Vidljivo je kako su imali mogućnost naručivati majoličke vrčeve iz Italije ili vrčeve habanske fajanse iz Srednje Europe, ali su u isto vrijeme svakodnevno koristili i domaće proizvode, poput trbušastih i krušolikih vrčeva. Vrčevi uvelike brojno prednjače i čine više od trećine ukupno obrađene građe u ovom radu, dok brojem primjeraka slijedi keramičko posuđe otvorene forme (zdjele,

Tlocrt istraženih nepokretnih nalaza (izrada: R. Čimin).

zdjelice, plitice i tanjuri), zastupljeno s 14 primjeraka. Od staklenih posuda najviše je jednostavnih čaša koničnog oblika (polovina obrađenih), a veći je i broj manjih ljekarničkih bočica (4). Njihova je zastupljenost u suprotnosti s tabelarnim prikazom, odnosno ovdje obrađenom građom, budući da je pronađen čak i veći broj čaša na visokoj nozi te boca *Kuttrolf* tipa, koji su zbog krhkosti podložniji oštećenju. Upravo zbog toga nisu uvršteni u analizu budući da zahtijevaju restauraciju.

Istraživanja u koprivničkom samostanu iz više razloga pokazuju nesumnjivu sličnost s arheološkim istraživanjima franjevačkog samostana u Osijeku. Ponajprije je, također riječ o istoj vjerskoj zajednici, ali i o istom vremenu (od 2. polovine 17. do sredine 18.st.), a i istraživanja su u oba slučaja bila zaštitnog karaktera. Potom, i tamo je pronađena velika količina dobro očuvanog pokretnog arheološkog materijala, vrlo sličnih keramičkih i staklenih oblika. Naposljetku treba reći da je i tamo najveći broj bolje očuvanih nalaza (poglavito staklenog posuda) pronađeno u kanalizacijskom sustavu i bunaru, kao što je bio slučaj i u koprivničkom samostanu, gdje je većina tih nalaza pronađena unutar četvrtaste kamene konstrukcije definirane kao sanitarni čvor, odnosno septička jama.

Na kraju treba reći kako arheološki radovi u samostanu predstavljaju prva zaštitna arheološka istraživanja na području koprivničke tvrđave. Sve do 2009.g. vidljivi i nevidljivi ostatci tvrđave novim građevinskim i komunalnim intervencijama sustavno se uništavaju i na taj joj se način progresivno briše svaki trag. U slučaju franjevačkog samostana arheološka struka je spasila dio koprivničke povijesti u materijalnom obliku, koja bi u drugom slučaju zauvijek nestala.

SUMMARY

These excavations were particularly important, as Koprivnica Museum has had little or none artifacts on collection. Especially important was the fact that Franciscan monastery artifacts have been highly preserved, so this paper has covered dozens of different ceramic (32 items) and glass artifacts (22 jars). It's certain that a few dozens of items could be exposed to primary restoration, or at least glue together its broken pieces, thus increasing the number of complete jars and improving statistics and typology indicators, making them more accurate and precise.

However, the currently preserved artifacts still could undergo a certain typology analysis in this Franciscan monastery jars and pots of the late 17th and early 18th century that had been in everyday use. It's clearly seen, that Franciscans had a chance of ordering *majolica* earthenware from Italy or Central Europe *faïence* jugs. However, in their everyday life the monks used domestic earthenware, like belly-shaped, or pear-shaped jugs. In general, jugs are mainly predominant earthenware here, making more than a third of all artifacts researched here. They are followed by equally numerous ceramic pots of open form (bowls, plates, dishes), totaling 14 artifacts. As for glass dishes, majority of preserved artifact is simple glass of conical shape (half of them processed); a number of small pharmacy bottles (4). However, the number of them is shown differently in the table, or rather, researched artifacts, as a number of drinking glass cups and bowls - even a number of tall, long stem wine glasses, and a *Kuttrolf* -type decanters, all of them fragile and easily damaged.

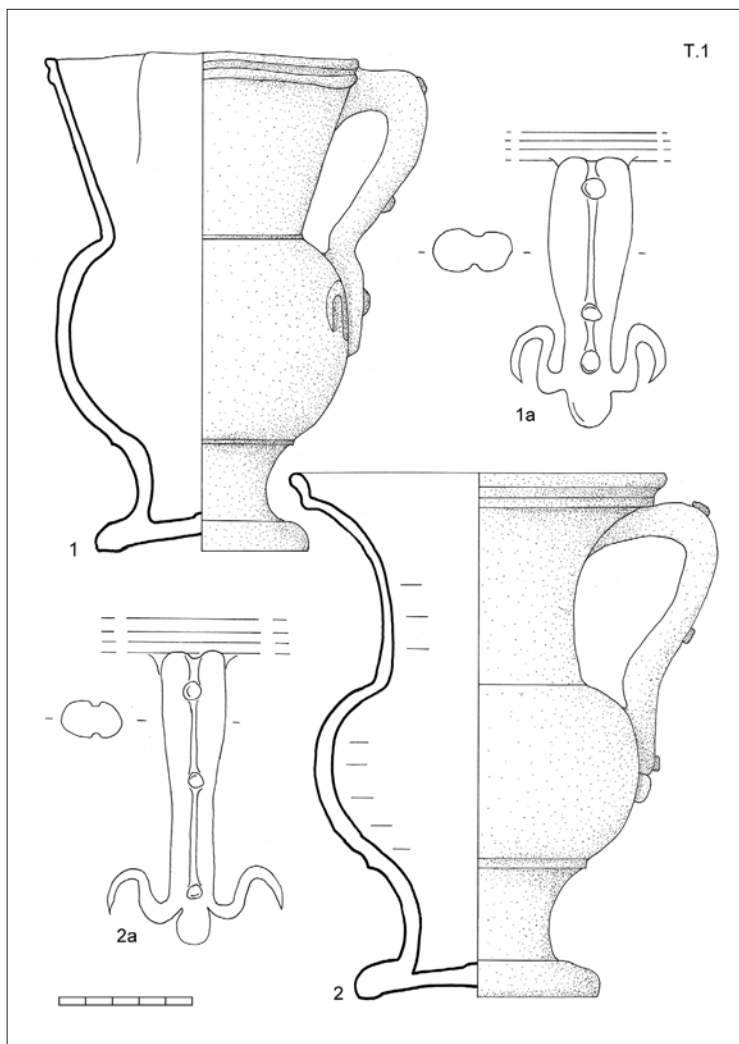
KATALOG NALAZA

U katalogu nalaza prilikom opisa predmeta korištene su sljedeće kratice: T - tabla, PN - posebni nalaz, $\varnothing$ - promjer, šir. - najveća širina, deb. - najveća debljina, vis. - najveća visina, sač.vis. - najveća očuvana visina, deb.st. - najveća debljina stjenke, nv - apsolutna nadmorska visina, - kvadrant.

T.1- Majolički vrčevi

1- Trbušasti majolički vrč istovjetan PN 406 (T.2-2), no nešto manjih dimenzija. Nedostaje dio oboda. Slikanje mekšim bojama (smeđa), skromnije (bez cvjetova), uz dodatak grba na prsima i krune na glavi orla. Dimenzije: $\varnothing$ oboda 118, $\varnothing$ dna 80, vis. 184, $\varnothing$ trbuha 108, ručka: šir. 23, deb. 13, vis. 98. A1-B1, SJ 82, nv 137,62 m, PN 412.

2- Trbušasti majolički vrč trolisnog izljeva i proširene noge na stopi uvučenog dna. Nedostaje cijeli izljev. Obod je raščlanjen žlijebom i odvojen naglašenim oblim rebrom. Trakasta ručka ide od oboda do najšireg dijela trbuha, a raščlanjena je dubljim žlijebom po sredini preko kojeg se nalaze tri bubičaste aplikacije. Završava dvjema viticama i kružnom aplikacijom. Trbuh od noge odvojen oštrim rebrom. Tragovi proizvodnje na unutrašnjosti. Bijela smalto glazura, a biskvit oker boje. Slikanje plavom, smeđom, narančastom i žutom bojom. Središnji motiv predstavlja prikaz ptice koju flankiraju tri cvijeta, a još se dva nalaze iznad, po jedan sa svake strane izljeva. Na dnu se smeđom bojom nalazi signatura autora (AN ili AVN). Dimenzije: $\varnothing$ oboda 142, $\varnothing$ dna 92, vis. 196, $\varnothing$ trbuha 114, ručka: šir. 23, deb. 10, vis. 107. A1-B1, SJ 61, nv 138,55 m, PN 80.

Majolički vrčevi: 1- PN 412, 2- PN 80 (crtež: R. Čimin).

T.2- Majolički vrčevi

1- Kruškoliki majolički vrč trolisnog izljeva i proširene noge ravnog dna. Nedostaju dijelovi izljeva i trbuha. Obod je raščlanjen žlijebom i odvojen naglašenim oblim rebrom. Ručka kružnog presjeka ide od oboda do najšireg dijela trbuha. Tragovi proizvodnje na unutrašnjosti. Bijela smalto glazura, a biskvit oker boje. Slikanje plavom i smeđom bojom na vanjskoj površini. Središnji

Majolički vrčevi: 1- PN 150, 2- PN 406, 3- PN 336 (crtež: R. Čimin).

smeđom bojom nalazi signatura autora (BM). Dimenzije: $\varnothing$ oboda 142, $\varnothing$ dna 94, vis. 256, $\varnothing$ trbuha 156, ručka: šir. 33, deb. 14, vis. 123. A1-B1, SJ 82, nv 137,62 m, PN 406.

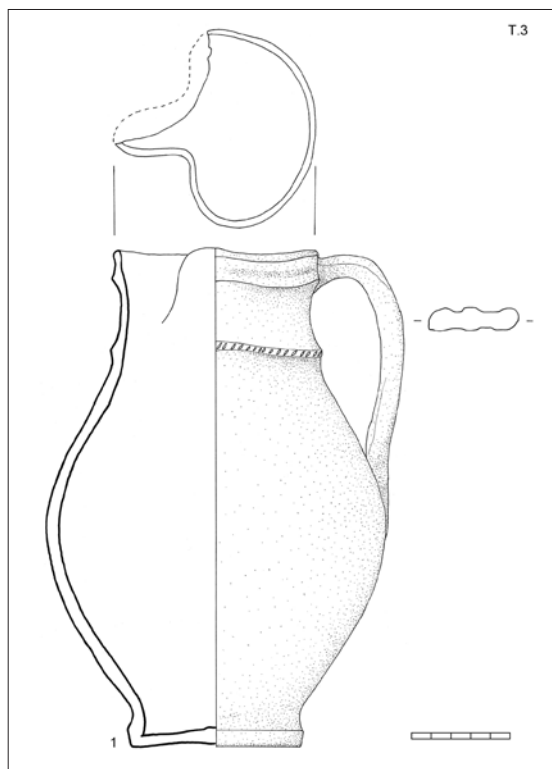
3- Kruškoliki majolički vrč ravnog oboda i proširene noge ravnog dna. Nedostaje dio oboda. Ručka kružnog presjeka ide od oboda do najšireg dijela trbuha. Tragovi proizvodnje na unutrašnjosti. Bijela smalto glazura, a biskvit smeđe boje. Glazura oštećena, površinske kemijske reakcije. Apstraktno slikanje plavom bojom. Dimenzije: $\varnothing$ oboda 74, $\varnothing$ dna 78, vis. 177, $\varnothing$ trbuha 106, ručka: šir. 22, deb. 12, vis. 83. A1-B1, SJ 82, nv 137,94 m, PN 336.

T.3- Keramički trbušasti vrč trolisnog izljeva

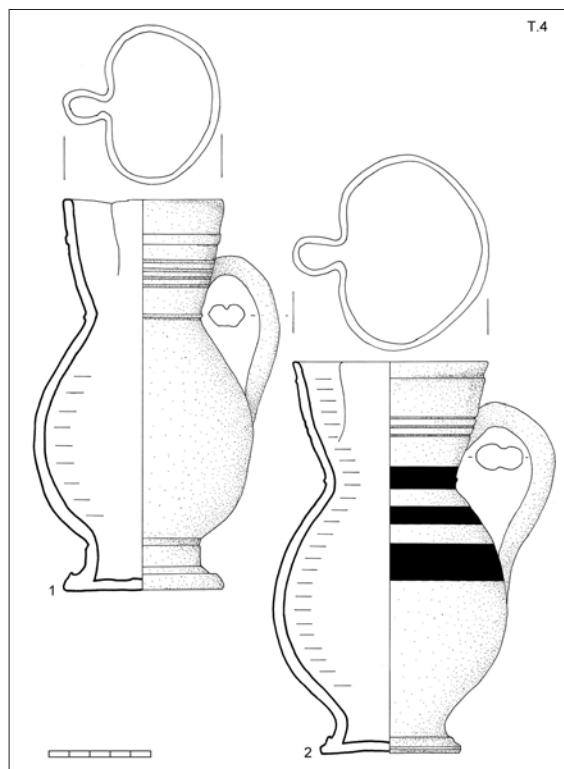
1- Trbušasti vrč trolisnog izljeva i proširene noge na stopi malo uvučenog dna. Nedostaje prednji dio izljeva. Obod raščlanjen žlijebom i odvojen naglašenim rebrom. Trakasta ručka raščlanjena dvama širim žlijebovima. Na vratu šire rebro ukrašeno utiskivanjem oštrim predmetom. Tragovi proizvodnje na unutrašnjosti. Neglaziran, smeđe boje s tamnim mrljastim tragovima gorenja. Dimenzije: $\varnothing$ oboda 104, $\varnothing$ dna 88, vis. 251, $\varnothing$ trbuha 162, ručka: šir. 46, deb. 10, vis. 131. A1-B1, SJ 82, nv 137,89 m, PN 367.

motiv čine dvije kuće (crkva i samostan?), a okružuju ih ograda, stabla i oblaci (palmete). Dimenzije: $\varnothing$ oboda 106, $\varnothing$ dna 72, vis. 168, $\varnothing$ trbuha 106, ručka: šir. 18, deb. 10, vis. 86. A1-B1, SJ 61, nv 138,35 m, PN 150.

2- Trbušasti majolički vrč trolisnog izljeva i proširene noge na stopi uvučenog dna. Nedostaje dio oboda. Obod je raščlanjen žlijebom i odvojen naglašenim oblim rebrom. Trakasta ručka ide od oboda do najšireg dijela trbuha, a raščlanjena je dubljim žlijebom po sredini preko kojeg se nalaze tri bubičaste aplikacije. Završava dvjema viticama i kružnom aplikacijom. Trbuh od noge odvojen oštrim rebrom. Tragovi proizvodnje na unutrašnjosti. Bijela smalto glazura, a biskvit oker boje. Slikanje crnom, narančastom i žutom bojom. Središnji motiv čini dvoglavi orao raširenih krila kojeg flankiraju četiri trolisna cvijeta. Na dnu se

Keramički trbušasti vrč trolisnog izljeva: 1- PN 367 (crtež: R. Čimin).

Keramički trbušasti vrčevi trolisnog izljeva: 1- PN 226, 2- PN 202 (crtež: R. Čimin).

T.4- Keramički trbušasti vrčevi trolisnog izljeva

1- Trbušasti vrč trolisnog izljeva i proširene noge na stopi ravnog dna. Nedostaje manji dio noge. Obod je raščlanjen žlijebom i odvojen naglašenim oblim rebrom. Trakasta ručka ide od oboda do najšireg dijela trbuha, a raščlanjena je dubljim žlijebom. Snop plitkih žlijebova na vratu, kojeg od trbuha odvaja oštro rebro. Tamno zelena glazura vani, smeđa boja na unutrašnjosti i na nozi. Dimenzije: $\varnothing$ oboda 78, $\varnothing$ dna 78, vis. 191, $\varnothing$ trbuha 105, ručka: šir. 16, deb. 10, vis. 84. A1-B1, SJ 61, nv 138,22 m, PN 226.

2- Trbušasti vrč trolisnog izljeva i proširene noge na stopi malo uvučenog dna. Nedostaje stražnji dio oboda. Obod je raščlanjen žlijebom i odvojen naglašenim oblim rebrom. Trakasta ručka raščlanjena dubljim žlijebom. Snop tri duboka žlijeba na cilindričnom vratu, kojeg od trbuha odvaja oštro rebro. Tragovi proizvodnje na unutrašnjosti. Neglaziran, smeđe boje. Slikanje nekoliko širih linija crnom bojom na gornjem dijelu trbuha. Dimenzije: $\varnothing$ oboda 96, $\varnothing$ dna 68, vis. 191, $\varnothing$ trbuha 113, ručka: šir. 24, deb. 11, vis. 85. A1-B1, SJ 61, nv 138,22 m, PN 202.

T.5- Keramički trbušasti vrč trolisnog izljeva

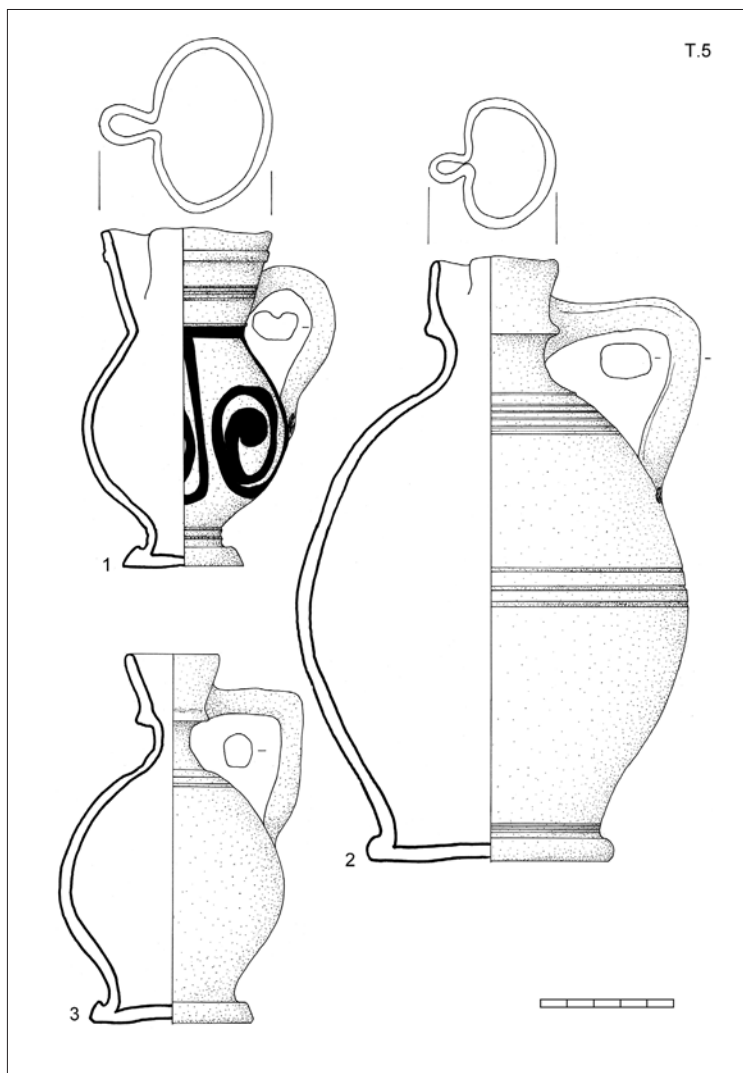
1- Trbušasti vrčić trolisnog izljeva i proširene noge na stopi ravnog dna. Nedostaje manji dio noge. Obod raščlanjen žlijebom i odvojen naglašenim rebrom. Trakasta ručka raščlanjena žlijebom, s otiskom prsta pri njenom dnu. Dva duboka žlijeba na tijelu noge. Neglaziran, oker-smeđe boje. Slikanje bijelom bojom na truhu, pet spiralnih motiva povezanih linijom iznad njih. Dimenzije: $\varnothing$ oboda 66, $\varnothing$ dna 46, vis. 126, $\varnothing$ trbuha 72, ručka: šir. 15, deb. 10, vis. 64. A1-B1, SJ 61, nv 138,43 m, PN 119.

2- Trbušasta boca uskog trolisnog izljeva i proširene noge na stopi uvučenog dna. Obod od vrata odvojen naglašenim rebrom. Snopovi žlijebova na ramenu, truhu i tijelu noge. Ručka kružnog presjeka pruža se od dna oboda do ramena posude, s otiskom prsta pri dnu. Tragovi smeđe i zelene

Keramički trbušasti vrč trolisnog izljeva: 1- PN 119, boce: 2- PN 355, 3- PN 128 (crtež: R. Čimin).

glazure u gornjem dijelu posude, a preostala površina narančasto-smeđe boje. Dimenzije: $\varnothing$ oboda 50, $\varnothing$ dna 92, vis. 225, $\varnothing$ trbuha 146, ručka: šir. 20, deb. 12, vis. 70. A1-B1, SJ 82, nv 137,90 m, PN 355.

3- Trbušasta boca manjih dimenzija uskog trolisnog izljeva i proširene noge na stopi uvučenog dna. Nedostaje izljev. Obod od vrata odvojen naglašenim rebrom. Na ramenu tri plitka žlijeba. Ručka kružnog presjeka pruža se od dna oboda do ramena posude, s otiskom prsta pri dnu. Na unutrašnjosti zelena glazura, vani u gornjem dijelu preljeva se bijela, smeđa i zelena glazura. Preostala površina neglazirana i svijetlo smeđe boje. Dimenzije: $\varnothing$ oboda 36, $\varnothing$ dna 62, vis. 138, $\varnothing$ trbuha 79, ručka: $\varnothing$ 20, vis. 55. A1-B1, SJ 61, nv 138,43 m, PN 128.

T.5

T.6- Keramički kruškoliki vrčevi i vrčići

1- Kruškoliki vrč jednostavnog ravnog oboda s nezatno izvučenim izljevom i proširene noge na stopi ravnog dna. Nedostaje dio oboda. Ručka je zadebljana, kružnog presjeka, a proteže se od prostora pod obodom do početka širenja trbuha. Tragovi proizvodnje na unutrašnjosti. Svijetlo smeđa mrljasta glazura vani, a unutrašnjost i noga neglazirani i smeđe boje. Dimenzije: $\varnothing$ oboda 68, $\varnothing$ dna 66, vis. 162, $\varnothing$ trbuha 104, ručka: $\varnothing$ 13, vis. 77. A1-B1, SJ 61, nv 138,52 m, PN 140.

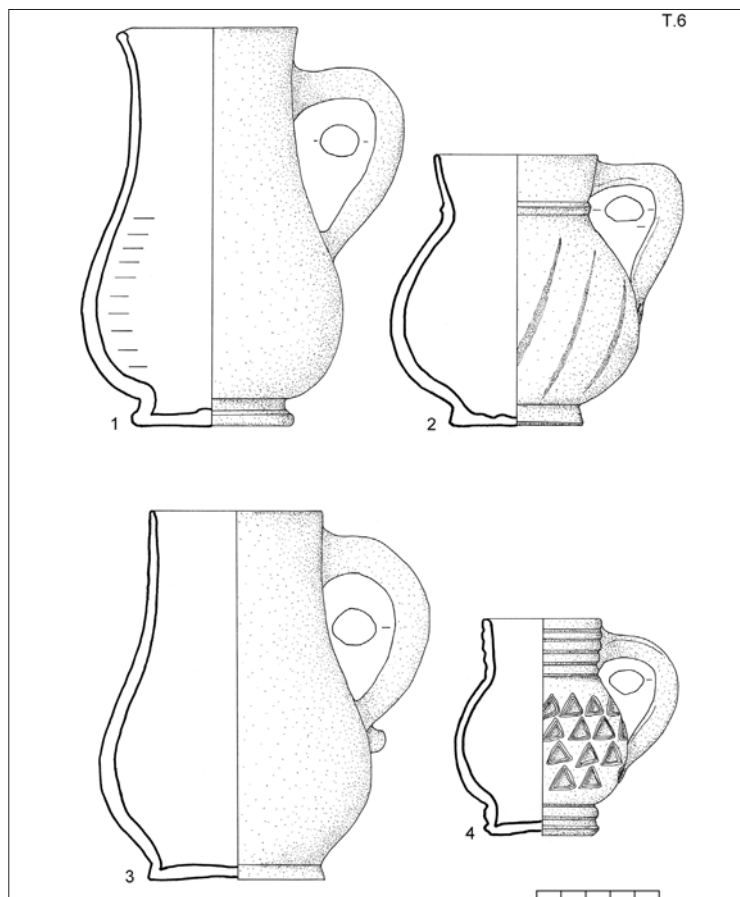
2- Kruškoliki vrčić jednostavnog ravnog oboda i proširene noge na stopi ravnog dna. Nedostaje manji dio oboda. Ručka kružnog presjeka i s otiskom prsta pri dnu. Proteže se od oboda do najšireg dijela trbuha. Oštro rebro odvaja obod od trbuha posude. Na truhu dijagonalni niz žlijebova. Tragovi proizvodnje na unutrašnjosti. Smeđa mrljasta glazura vani, zelenkasta glazura na unutrašnjosti. Dimenzije: $\varnothing$ oboda 68, $\varnothing$ dna 54, vis. 110, $\varnothing$ trbuha 86, ručka: $\varnothing$ 13. A1-B1, SJ 82, nv 137,62 m, PN 430.

3- Kruškoliki vrč jednostavnog ravnog oboda i proširene noge na stopi ravnog dna. Ručka je zadebljana, gotovo pod pravim kutom, ovalnog presjeka, a pri dnu se nalazi zadebljanje. Proteže se od prostora pod obodom do najšireg dijela trbuha. Tragovi proizvodnje na unutrašnjosti. Crna oštećena glazura vani, a tamno smeđa glazura na unutrašnjosti. Dno noge neglazirano i smeđe

Keramički kruškoliki vrčevi i vrčići:
1- PN 140, 2- PN 430, 3- PN 439,
4- PN 465 (crtež: R. Čimin).

boje. Dimenzije: $\varnothing$ oboda 72, $\varnothing$ dna 74, vis. 151, $\varnothing$ trbuha 107, ručka: $\varnothing$ 14, vis. 91. A1-B1, SJ 82, nv 137,60 m, PN 439.

4- Kruškoliki vrčić jednostavnog ravnog oboda i proširene noge na stopi ravnog dna. Ručka kružnog presjeka i s otiskom prsta pri dnu. Proteže se od oboda do najšireg dijela trbuha. Na vratu posude četiri šira i dublja žlijeba. Na trбуhu u četiri reda nizovi utisnutih trokuta. Vani glazura smeđe boje, a unutrašnjost smeđe boje. Dimenzije: $\varnothing$ oboda 48, $\varnothing$ dna 44, vis. 89, $\varnothing$ trбуha 70, ručka: šir. 10, deb. 6, vis. 55. A1-B1, SJ 82, nv 137,60 m, PN 465.

T.7- Keramički lonac, plitica i zdjelice

1- Trбушasti lonac šireg oboda i užeg ravnog dna. Obod je jednostavan, zadebljan, lagano izvučen prema van. Raščlanjen je plitkim i širokim žlijebom, te oštrim rebrom. Tragovi proizvodnje na unutrašnjosti. Smeđa boja s tamnijim tragovima gorenja. Dimenzije: $\varnothing$ oboda 154, $\varnothing$ dna 94, vis. 190, $\varnothing$ trбуha 163. A1-B1, SJ 82, nv 137,62 m, PN 423.

2- Plitica zaobljenog ravnog oboda i dna. Nedostaje polovično. Jezičasta reljefno ukrašena ručka s vegetabilnim motivom. Tamna glazura na unutrašnjosti, prozirna vani, biskvit smeđe boje. Dimenzije: $\varnothing$ oboda 96, $\varnothing$ dna 54, vis. 40. A1-B1, SJ 61, nv 137,93 m, PN 333.

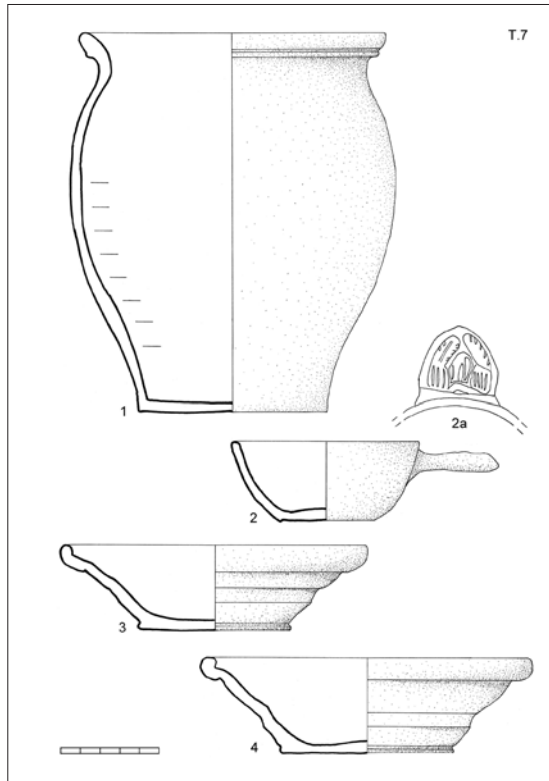
3- Zdjelica zaobljenog i podvinuta oboda i proširene noge ravnog dna. Nedostaje dio oboda. Na unutrašnjosti oštećena smeđa glazura, reljefni motiv spirale ili pasjeg skoka na rubu oboda. Vani i u presjeku biskvit smeđe boje. Dimenzije: $\varnothing$ oboda 158, $\varnothing$ dna 78, vis. 47. A1-B1, SJ 61, nv 138,22 m, PN 229.

4- Zdjelica zaobljenog i podvinuta oboda i ravnog dna. Vani po sredini plitki i široki žlijeb. Na unutrašnjosti oštećena mat crna glazura, smeđa preko oboda, a vani svijetlo smeđa glazura. Dimenzije: $\varnothing$ oboda 168, $\varnothing$ dna 88, vis. 49. A1-B1, SJ 61, nv 138,22 m, PN 230.

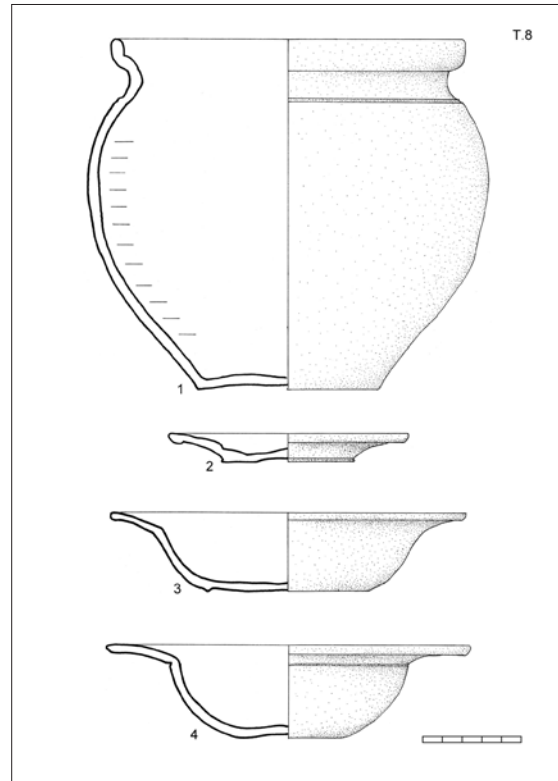
T.8- Keramički lonac, tanjurić i duboki tanjuri

1- Trбушasti lonac većih dimenzija šireg oboda i užeg ravnog dna. Obod je jednostavan, zaobljen i lagano izvučen prema van, a ima ležište za poklopac na unutrašnjosti. Plitki žlijeb na ramenu posude. Tragovi proizvodnje na unutrašnjosti. Siva boja. Dimenzije: $\varnothing$ oboda 176, $\varnothing$ dna 90, vis. 181, $\varnothing$ trбуha 202. A1-B1, SJ 82, nv 137,64 m, PN 434.

Keramički lonac: 1- PN 423, plitica: 2- PN 333, zdjelice: 3- PN 229, 4- PN 230 (crtež: R. Čimin).

Keramički lonac: 1- PN 434, tanjurić: 2- PN 422, duboki tanjuri: 3- PN 126, 4- PN 390 (crtež: R. Čimin).

2- Tanjurić plitki zaobljenog i podvučenog oboda i uvučenog dna. Vjerojatno dio nekog seta, zajedno sa šalicom ili peharom. Na unutrašnjosti i preko oboda zelena glazura, a vani oker boja. Dimenzije: $\varnothing$ oboda 122, $\varnothing$ dna 68, vis. 14. A1-B1, SJ 82, nv 137,62 m, PN 422.

3- Majolički tanjur zaobljenog i prema van izvučenog oboda, lagano uvučenog dna. Nedostaje jedna trećina oboda. Bijela smalto glazura, biskvit oker boje. Dimenzije: $\varnothing$ oboda 182, $\varnothing$ dna 82, vis. 40. A1-B1, SJ 61, nv 138,48 m, PN 126.

4- Tanjur zaobljenog i prema van izvučenog zaobljenog oboda i dna. Nedostaje veći dio oboda. Tamno zelena glazura na unutrašnjosti i preko oboda, a vani i biskvit svijetlo smeđe boje. Dimenzije: $\varnothing$ oboda 186, $\varnothing$ dna 60, vis. 46. A1-B1, SJ 82, nv 137,86 m, PN 390.

T.9- Keramički lonac s ručkom, lončić s ručkom i zdjelica

1- Trbušasti lonac s trakastom ručkom i neznatno proširenom nogom ravnog dna. Nedostaje dio oboda (izljev?). Obod je zadebljan i raščlanjen plitkim i širokim žlijebom, te ostrim rebrom. Ručka se proteže od vrha oboda do širenja trbuha, a završava otiskom prsta. Na ramenu posude snopovi plitkih žlijebova. Tragovi proizvodnje na unutrašnjosti. Narančasta boja s tamnijim tragovima gorenja, a u presjeku siva. Dimenzije: $\varnothing$ oboda 146, $\varnothing$ dna 94, vis. 175, $\varnothing$ trbuha 148, ručka: šir. 35, deb. 12, vis. 60. A1-B1, SJ 61, nv 138,56 m, PN 10.

2- Trbušasti lončić s trakastom ručkom i neznatno proširenom nogom ravnog dna. Izljev neprimjetno proširen, a obod zadebljan i raščlanjen dvama širokim žlijebovima. Ručka se proteže od vrha oboda do širenja trbuha. Smeđe-zelena glazura na unutrašnjosti i preko oboda, a vani oker-smeđa boja. Dimenzije: $\varnothing$ oboda 98, $\varnothing$ dna 64, vis. 112, $\varnothing$ trbuha 98, ručka: šir. 26, deb. 7, vis. 54. A1-B1, SJ 61, nv 137,93 m, PN 326.

3- Zdjelica zadebljanog ravnog oboda i proširene (prstenaste) noge ravnog dna. Obod odvojen plitkim žlijebom. Niz dijagonalnih žlijebova vani, a i noga raščlanjena žlijebom i oštrim rebrom. Na unutrašnjosti smeđe mrljasta (crno) glazura, vani crno-smeđa glazura, u presjeku svijetlo smeđa boja. Dimenzije: $\varnothing$ oboda 134, $\varnothing$ dna 60, vis. 54. A1-B1, SJ 61, nv 138,22 m, PN 259.

T.10- Keramički plitki tanjuri, pehari i tintarnice

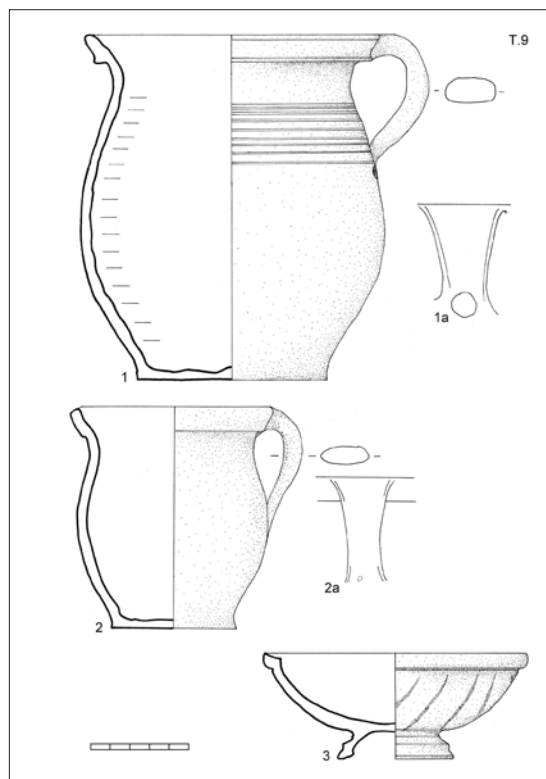
1- Tanjur srednjih dimenzija zaobljenog i podvučenog oboda i prstenaste noge ravnog dna. Nedostaje dio oboda i dna. Izvana na sredini trbuha plitki i široki žlijeb. Na unutrašnjosti i preko oboda zelena oštećena glazura, a vani i biskvit smeđe boje. Dimenzije: $\varnothing$ oboda 272, $\varnothing$ dna 116, vis. 53. A1-B1, SJ 82, nv 137,79 m, PN 395.

2- Tanjur većih dimenzija zaobljenog i prema van izvučenog oboda i prstenaste noge malo uvučenog dna. Nedostaje dio oboda. Tamna zelena glazura na unutrašnjosti i preko oboda, a vani i biskvit smeđe boje. Dimenzije: $\varnothing$ oboda 380, $\varnothing$ dna 124, vis. 64. A1-B1, SJ 82, nv 138,38-137,89 m, PN 273/389.

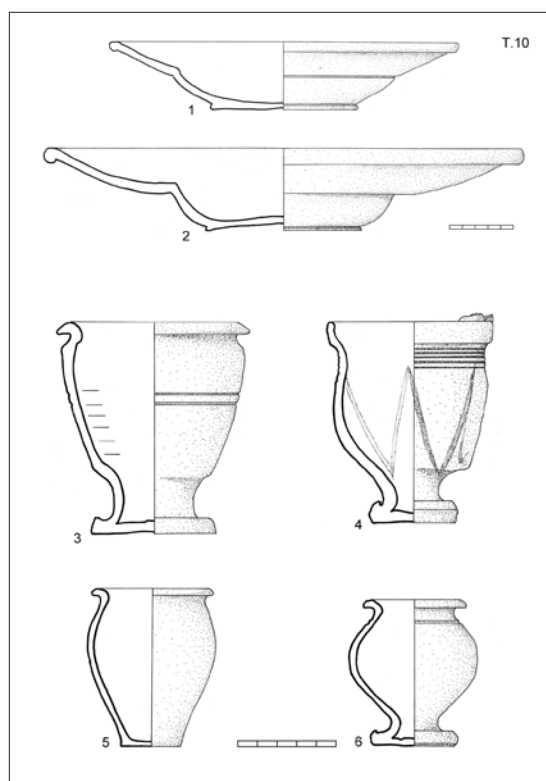
3- Pehar širokog, zadebljanog i izvučenog oboda na široj nozi ravnog dna. Obod odvojen dubokim i širokim žlijebom. Po sredini trbuha dva usporedna žlijeba. Tragovi proizvodnje na unutrašnjosti. Zelena glazura vani, na unutrašnjosti svijetlo zelena, a dno neglazirano i smeđe boje. Dimenzije: $\varnothing$ oboda 98, $\varnothing$ dna 64, vis. 107. A1-B1, SJ 61, nv 138,42 m, PN 123.

4- Pehar nepravilna kružna oboda s drškom koja se iz njega uzdiže i niska noga ravnog dna. Ispod oboda snop žlijebova. Na trbuhu niz cikcak postavljenih žlijebova. Vani i preko oboda zelena oštećena glazura s vidljivim kemijskim reakcijama crne boje, a unutrašnjost i dno svijetlo smeđe boje. Dimenzije: $\varnothing$ oboda 90, $\varnothing$ dna 44, vis. 102. A1-B1, SJ 82, nv 137,62 m, PN 415.

5- Tintarnica u obliku trbušastog lonca s izvučenim obodom i ravnim dnom. Zelena glazura vani i na unutrašnjosti, a dno neglazirano.

Keramički lonac s ručkom: 1- PN 10, lončić s ručkom: 2- PN 326, zdjelica: 3- PN 259 (crtež: R. Čimin).

Keramički plitki tanjuri: 1- PN 395, 2- PN 273/389, pehari: 3- PN 123, 4- PN 415, tintarnice: 5- PN 144, 6- PN 207 (crtež: R. Čimin).

rano i narančaste boje. Dimenzije: $\varnothing$ oboda 62, $\varnothing$ dna 30, vis. 80, $\varnothing$ trbuha 67. A1-B1, SJ 61, nv 138,45 m, PN 144.

6- Tintarnica u obliku lonca s izvučenim obodom i proširenom nogom ravnog dna. Nedostaje dio noge. Na ramenu posude nalazi se plitki žlijeb. Svijetlo zelena glazura vani i na unutrašnjosti, a dno neglazirano i smeđe boje. Tragovi proizvodnje na unutrašnjosti. Dimenzije: $\varnothing$ oboda 52, $\varnothing$ dna 44, vis. 74, $\varnothing$ trbuha 64. A1-B1, SJ 61, nv 138,22 m, PN 207.

T.11- Staklene neukrašene čaše koničnog oblika

1- Čaša koničnog oblika ravnog oboda i uvučenog dna. Puhano slobodno, u sastavu vidljivi mjehurići. Žućkaste boje. Dimenzije: $\varnothing$ oboda 66, $\varnothing$ dna 54, vis. 63, deb.st. 3. A1-B1, SJ 61, nv 138,35 m, PN 152.

2- Čaša koničnog oblika ravnog oboda i uvučenog dna. Puhano slobodno, u sastavu vidljivi mjehurići. Plavozelenkaste boje. Prisutna irizacija. Dimenzije: $\varnothing$ oboda 58, $\varnothing$ dna 42, vis. 58, deb. st. 4. A1-B1, SJ 61, nv 138,22 m, PN 212.

3- Čaša koničnog oblika ravnog oboda i uvučenog dna. Puhano slobodno, u sastavu vidljivi mjehurići. Zelenkaste boje. Prisutna irizacija. Dimenzije: $\varnothing$ oboda 64, $\varnothing$ dna 52, vis. 68, deb.st. 4. A1-B1, SJ 61, nv 138,22 m, PN 231.

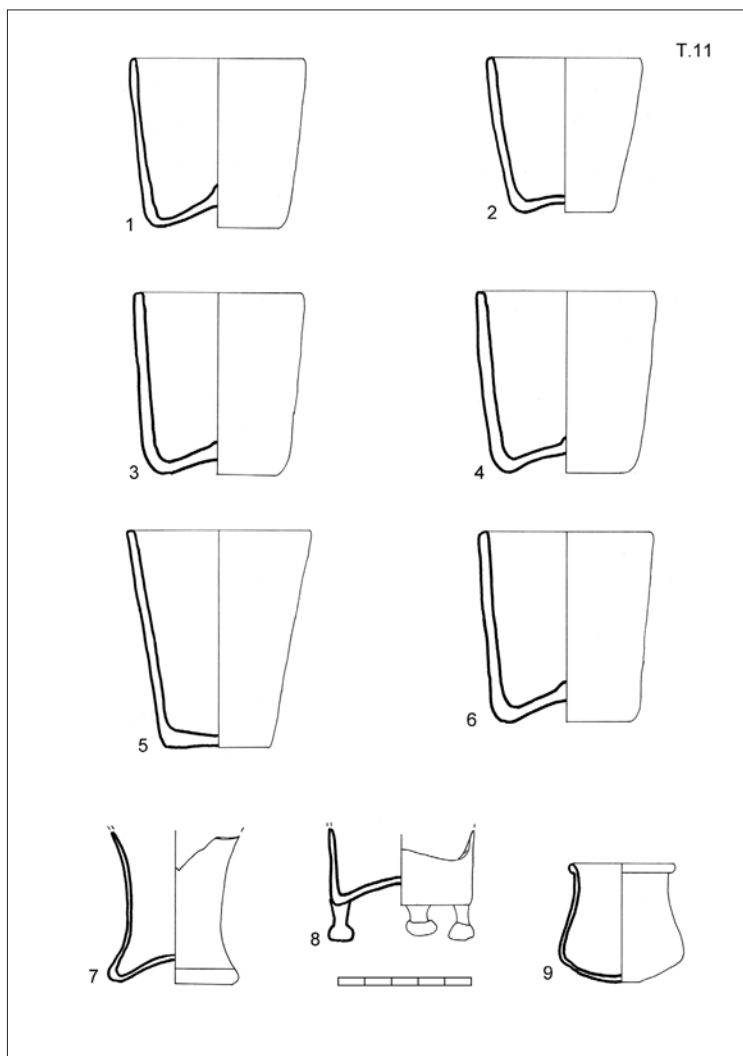
4- Čaša koničnog oblika ravnog oboda i uvučenog dna. Puhano slobodno, u sastavu vidljivi mjehurići. Oker do žućkaste boje. Dimenzije: $\varnothing$ oboda 68, $\varnothing$ dna 50, vis. 68, deb.st. 4. A1-B1, SJ 61, nv 138,22 m, PN 252.

5- Čaša koničnog oblika ravnog oboda i ravnog dna. Nedostaje dio oboda. Ukras gravirani vegetabilni i geometrijski motivi. Prozirno. Puhano u kalup. Dimenzije: $\varnothing$ oboda 70, $\varnothing$ dna 42, vis. 81, deb.st. 3. A1-B1, SJ 61, nv 138,39 m, PN 268.

6- Čaša koničnog oblika ravnog oboda i uvučenog dna. Puhano slobodno, u sastavu vidljivi mjehurići. Zelenkaste boje. Prisutna irizacija. Dimenzije: $\varnothing$ oboda 66, $\varnothing$ dna 54, vis. 71, deb.st. 4. A1-B1, SJ 61, nv 137,95 m, PN 323.

7- Čaša koničnog oblika uvučenog dna. Nedostaje gornji dio posude. Svijetlo oker

Staklene neukrašene čaše koničnog oblika: 1- PN 152, 2- PN 212, 3- PN 231, 4- PN 252, 5- PN 268, 6- PN 323, 7- PN 232, 8- PN 405, 9- PN 394 (crtež: R. Čimin).

do žućkaste boje. Puhano slobodno. Jako prisutna irizacija. Dimenzije: $\varnothing$ trbuha 48, $\varnothing$ dna 48, sač. vis. 55, deb.st. 2. A1-B1, SJ 61, nv 138,22 m, PN 232.

8- Čaša koničnog oblika uvučenog dna na tri dugmetaste noge. Nedostaje gornji dio posude. Puhano slobodno, u sastavu vidljivi mjehurići. Zelenkasto-plave boje. Dimenzije: $\varnothing$ trbuha 56, $\varnothing$ dna 54, sač.vis. 40, deb.st. 2. A1-B1, SJ 82, nv 137,62 m, PN 405.

9- Čaša koničnog oblika manjih dimenzija podvinuta oboda i zaobljenog dna. Nedostaje dio oboda. Puhano slobodno, u sastavu vidljivi mjehurići. Svijetlo zelenkaste boje. Prisutna irizacija. Dimenzije: $\varnothing$ trbuha 40, $\varnothing$ dna 8, sač.vis. 44, deb.st. 1. A1-B1, SJ 82, nv 137,87 m, PN 394.

T.12- Staklene ukrašene čaše koničnog oblika i čaše na visokoj nozi

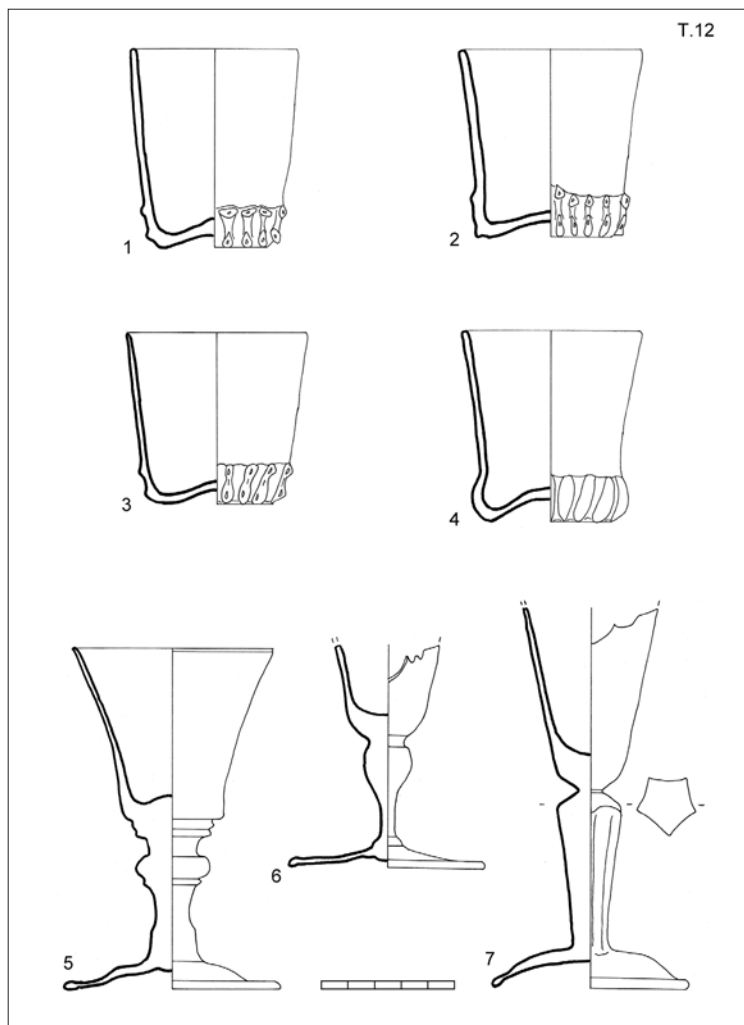
1- Čaša koničnog oblika ravnog oboda i uvučenog dna. Pri dnu ukras od dva reda bukli. Puhano u kalup, u sastavu vidljivi mjehurići. Oker do žućkaste boje. Prisutna irizacija. Dimenzije: $\varnothing$ oboda 64, $\varnothing$ dna 50, vis. 74, deb.st. 3. A1-B1, SJ 61, nv 138,22 m, PN 253.

2- Čaša koničnog oblika ravnog oboda i uvučenog dna. Pri dnu ukras od dva reda bukli. Puhano u kalup, u sastavu vidljivi mjehurići. Zelenkaste boje. Prisutna irizacija. Dimenzije: $\varnothing$ oboda 70, $\varnothing$ dna 56, vis. 70, deb.st. 3. A1-B1, SJ 61, nv 138,22 m, PN 205.

3- Čaša koničnog oblika ravnog oboda i uvučenog dna. Pri dnu ukras od jednog reda širih i visokih bukli. Puhano u kalup, u sastavu vidljivi mjehurići. Prozirno. Irizacija. Dimenzije: $\varnothing$ oboda 68, $\varnothing$ dna 56, vis. 71, deb.st. 2. A1-B1, SJ 61, nv 138,50 m, PN 138.

4- Čaša koničnog oblika ravnog oboda i uvučenog dna. Pri dnu ukras od jednog reda širih i visokih bukli. Iznad njih gravirani motiv crkve s prednje strane, a oko nje vegetabilni motiv vinove loze i grožđa. Puhano u kalup, u sastavu vidljivi mjehurići. Prozirno. Dimenzije: $\varnothing$ oboda 68, $\varnothing$ dna 48, vis. 64, deb.st. 2. A1-B1, SJ 61, nv 138,46 m, PN 129.

5- Čaša na visokoj profiliranoj nozi. Nedostaje dio oboda. Obod izvijen prema van. Tijelo noge višestruko raščlanjeno zadebljanjima i rebrima, a u presjeku je kružnog presjeka. Noga je proširena, podvinuta ruba i uvučenog dna. Puhano u kalup. Bijele boje.

Staklene ukrašene čaše koničnog oblika: 1- PN 253, 2- PN 205, 3- PN 138, 4- PN 129, čaše na visokoj nozi: 5- PN 309, 6- PN 175, 7- PN 143 (crtež: R. Čimin).

Prisutna irizacija. Dimenzije: $\varnothing$ oboda 76, $\varnothing$ dna 82, vis. 127, deb.st. 2. A1-B1, SJ 61, nv 138,08 m, PN 309.

6- Čaša na visokoj profiliranoj nozi. Nedostaje veći dio tijela posude. Tijelo noge višestruko raščlanjeno zadebljanjima i rebrima, a u presjeku je kružnog presjeka. Noga je proširena, podvinuta ruba i uvučenog dna. Puhano u kalup. Prozirno. Prisutna irizacija. Dimenzije: $\varnothing$ oboda nepoznato, $\varnothing$ dna 74, sač.vis. 84, deb.st. 3. A1-B1, SJ 61, nv 138,22 m, PN 175.

7- Čaša na visokoj profiliranoj nozi. Nedostaje veći dio tijela posude. Tijelo noge odvojeno dubokim žlijebom, a u presjeku je petouglog presjeka. Noga je proširena, podvinuta ruba i uvučenog dna. Puhano u kalup, mjehurići. Prozirno. Dimenzije: $\varnothing$ oboda nepoznato, $\varnothing$ dna 74, sač.vis. 143, deb.st. 3. A1-B1, SJ 61, nv 138,52 m, PN 143.

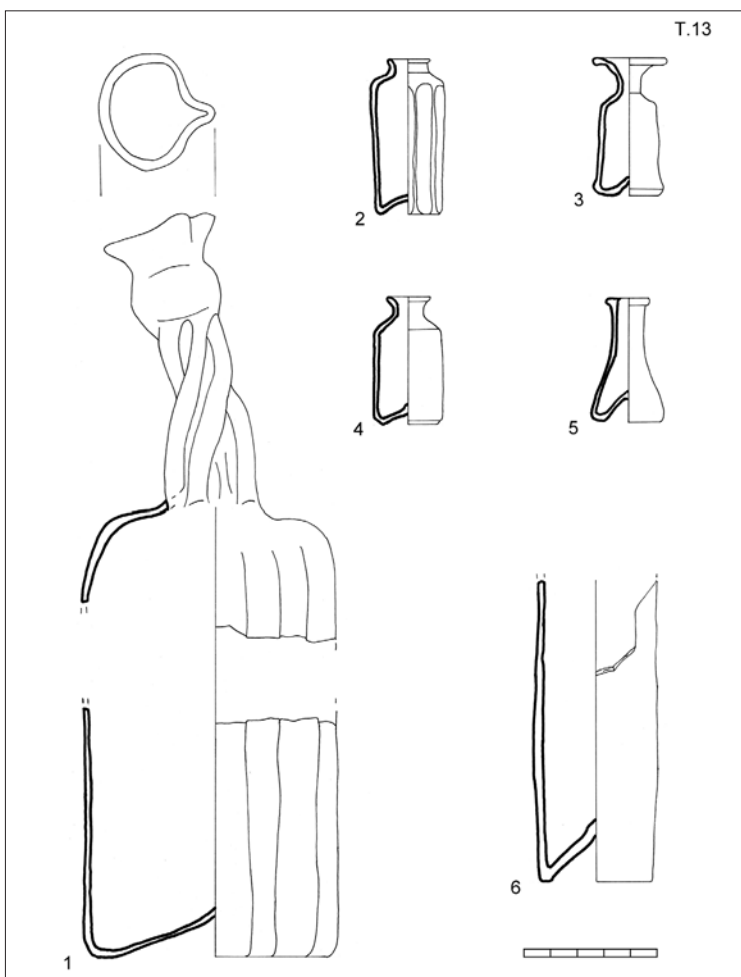
T.13- Staklene boce i bočice

1- Boca većih dimenzija trolisnog izljeva, poligonalnog presjeka i podvučenog dna. Nedostaje veći dio trbuha posude. Vrat je sastavljen od spiralnih cjevčica koje izviru iz ramena posude. Tijelo je rebrasto. Puhano u kalup, u sastavu vidljivi mjehurići. Zelenkaste boje. Prisutna irizacija. Dimenzije: $\varnothing$ oboda 42, $\varnothing$ dna 94, $\varnothing$ trbuha 96, sač.vis. 270, deb.st. 2. A1-B1, SJ 61, nv 138,22 m, PN 218.

2- Bočica ljekarnička ljevkastog manjeg suženog oboda, cilindričnog tijela osmouglog presjeka i podvučenog dna. Puhano slobodno, u sastavu vidljivi mjehurići. Prozirna, zelenkaste boje. Prisutna jača irizacija. Dimenzije: $\varnothing$ oboda 16, $\varnothing$ dna 26, $\varnothing$ trbuha 26, vis. 58, deb.st. 3. A1-B1, SJ 82, nv 137,74 m, PN 435.

3- Bočica ljekarnička ljevkastog izvučenog oboda, cilindričnog tijela i podvučenog dna. Puhano slobodno, u sastavu vidljivi mjehurići. Prozirna, zelenkaste boje. Prisutna irizacija. Dimenzije: $\varnothing$ oboda 28, $\varnothing$ dna 22, $\varnothing$ trbuha 22, vis. 52, deb.st. 2. A1-B1, SJ 61, nv 138,54 m, PN 115.

4- Bočica ljekarnička ljevkastog manjeg suženog oboda, cilindričnog tijela i podvučenog dna. Puhano slobodno, u sastavu vidljivi mjehurići. Prozirna, zelenkaste boje. Prisutna irizacija. Dimenzije: $\varnothing$ oboda 16, $\varnothing$ dna 26, $\varnothing$ trbuha 26, vis. 48, deb.st. 2. A1-B1, SJ 82, nv 137,62 m, PN 409.

Staklene boce i bočice: 1- PN 218, 2- PN 435, 3- PN 115, 4- PN 409, 5- PN 468, 6- PN 28 (crtež: R. Čimin).

5- Bočica ljekarnička ljevkastog oblika izvučenog oboda i podvučenog dna. Puhano slobodno. Žućkaste boje. Prisutna jača irizacija. Dimenzije: $\varnothing$ oboda 16, $\varnothing$ dna 26, vis. 46, deb.st. 2. A1-B1, SJ 82, nv 137,60 m, PN 468.

6- Boca manja, četverouglog presjeka i podvučenog dna. Nedostaje veći dio gornjeg dijela posude. Puhano u kalup, u sastavu vidljivi mjehurići. Zelenkasto-plave boje. Prisutna irizacija. Dimenzije: $\varnothing$ oboda 46, $\varnothing$ dna 42, $\varnothing$ trbuha 46, sač.vis. 113, deb.st. 3. A1-B1, SJ 61, nv 138,70 m, PN 28.

LITERATURA

1. BIKIĆ Vesna: *Gradska keramika Beograda (16.-17. vek)*. Beograd 2003.
2. CVEKAN Paškal: *Tristo godina samostana i crkve u Koprivnici 1675.-1975*. Koprivnica 1975.
3. CVEKAN Paškal: *Koprivnica i Franjevci*. Koprivnica 1989.
4. ČIMIN Robert: Glazirano stolno posuđe na području sjeverozapadne Hrvatske od 15. do 18. st. *Studia universitatis hereditati 1*. Koper 2008. 95-135.
5. ČIMIN Robert: Keramički nalazi s utvrde Čanjevo. U: BEKIĆ Luka ur.: *Utvrda Čanjevo. Istraživanja 2003-2007*. Visoko 2008. 121-189.
6. ČIMIN Robert: Slučajni arheološki nalazi kod kuće Malančec iz 1997. *Podravski zbornik 35/2009*. Koprivnica 2009. 351-357.
7. ČIMIN Robert: Kasnosrednjovjekovni, novovjekovni i moderni keramički nalazi. U: RADIĆ ŠTIVIĆ Nikolina, BEKIĆ Luka ur.: *Tarsatički principij. Kasnoantičko vojno zapovjedništvo*. Rijeka 2009. 335-375.
8. ĐURIĆ Tomislav, FELETAR Dragutin: *Stari gradovi, dvorci i crkve sjeverozapadne Hrvatske*. Četvrto dopunjeno izdanje. Koprivnica 1992.
9. FELETAR Dragutin: *Podravina*. Koprivnica 1989.
10. GUŠTIN Mitja, JEZERŠEK Mirjam, PROŠEK Nataša: Katalog keramičkih najdb iz Celja. U: GUŠTIN Mitja ur.: *Srednjeveško Celje*. Ljubljana 2001. 195-238.
11. HURST VOSE Ruth: *Glass. The Antique Collector's Guides*. London 1989.
12. KRUIHEK Milan: Tvrđava u Koprivnici - povijesni i tipološki razvoj. U: REBERSKY Ivanka ur.: *Koprivnica - grad i spomenici*. Zagreb 1986. 24-31.
13. KULENOVIĆ Igor: Arheološka istraživanja na lokalitetu Oružana u Koprivnici. *Podravina Vol.1 br. 2*. Koprivnica 2002. 153-164.
14. MARKOVIĆ Zorko - Novi srednjovjekovni nalazi s područja koprivničke utvrde. *Muzejski vjesnik - glasilo Muzeja sjeverozapadne Hrvatske 21/22 - 1989/99*. Varaždin 2000. 35-37.
15. MILLER Judith and Martin: *Miller's understanding antiques*. London 1995.
16. PETRIĆ Hrvoje: *Koprivnica u 17. stoljeću*. Samobor 2005.
17. PLANIĆ-LONČARIĆ Marija: Odabrani primjeri graditeljskog nasljeđa Koprivnice. U: REBERSKY Ivanka ur.: *Koprivnica - grad i spomenici*. Zagreb 1986. 79-143.
18. RADIĆ Mladen ur.: *Keramika i staklo 17. i 18. stoljeća iz starog Franjevačkog samostana (srpanj-prosinac, 2005)*. Muzej Slavonije Osijek, katalog izložbe. Osijek 2005.
19. RADIĆ Mladen, BOJČIĆ Zvonko: *Srednjovjekovni grad Ružica*. Osijek 2004.
20. SABOLOVIĆ-KRAJINA Dijana: Vjerske zajednice i vjeroispovijesti na koprivničkom području. *Podravski zbornik 17*. Koprivnica 1991. 151-165.
21. SLUKAN-ALTIĆ Mirela: *Povijesni atlas gradova: Koprivnica*. Zagreb 2005.